

**Oppfølging av avsluttende merknader fra FNs barnekomité
av januar 2010**

**Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Juni 2011**

Forord:

På bakgrunn av Norges 4. rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen mottok vi avsluttende merknader med konkrete forslag til oppfølging fra FNs barnekomité 29. januar 2010. Regjeringen ønsker å sikre en god oppfølging av barnekonvensjonen i Norge. Det er et mål å styrke barns rettigheter, og rettighetene til barn som er spesielt utsatt eller har spesielle behov. Det er også et ønske å informere om det arbeidet som gjøres. I den foreliggende rapporten redegjør berørte departement for status og oppfølging på de aktuelle områdene.

Barnekomitéen har fremmet i alt 65 merknader til norske myndigheter. 33 av disse er konkrete anbefalinger. De samlede merknadene fra barnekomitéen finnes i rapporten ”Behandling av Norges fjerde rapport til FN om oppfølging av barnekonvensjonen – Avsluttende merknader fra FNs komité for barnets rettigheter” (publikasjon Q-1173 B) <http://www.regjeringen.no/pages/14017358/Q-1173BInnmat.pdf>. I den foreliggende rapporten er de konkrete anbefalingene gjengitt, etterfulgt av departementenes redegjørelser for status og oppfølging.

Anbefalingene følges opp bl.a. gjennom lov- eller forskriftsendringer, økte bevilgninger, rundskriv, veiledere, innføring av nye rutiner, forsøksvirksomhet, kunnskapsutvikling eller kunnskapsspredning. Oppfølgingen er ikke på alle områder tilstrekkelig til å løse de utfordringene som barnekomitéen peker på. Men de er viktige skritt på veien. Den foreliggende rapporten viser at det pågår et kontinuerlig arbeid for å nå de mål som barnekomitéen gir uttrykk for gjennom sine merknader.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Juni 2011

Rapporten inneholder informasjon fra:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD)
Arbeidsdepartementet (AD)
Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)
Justis- og politidepartementet (JD)
Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)
Kunnskapsdepartementet (KD)
Miljøverndepartementet (MD)
Utenriksdepartementet (UD)

Oppfølging av avsluttende merknader fra FNs barnekomité av januar 2010

Innhold:

1. Generelle gjennomføringstiltak (artiklene 4 og 42 og 44 nr. 6)	4
Forbehold	4
Lovgivning	4
Samordning	5
Internasjonalt samarbeid	6
Uavhengig overvåking	6
Tildeling av ressurser	6
Spredning, opplæring og bevisstgjøring	7
3. Generelle prinsipper (artiklene 2,3, 6 og 12)	9
Ikke-diskriminering	9
Barnets beste	10
Respekt for barnets synspunkter	13
4. Sivile rettigheter og friheter (artiklene 7, 8, 13-17 og 19 og 37 a)	15
Tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet	15
Vern om privatlivet	16
Oppfølging av FNs undersøkelse om vold mot barn	17
5. Familiemiljø og alternativ omsorg (artikkel 5, artikkel 18 nr. 1-2, artiklene 9-11, 19-21 og 25, artikkel 27 nr. 4 og artikkel 39)	20
Familiemiljø	20
Barn som er fratatt sitt familiemiljø	22
Overgrep og omsorgssvikt	25
6. Grunnleggende helse og velferd (artikkel 6, artikkel 18 nr. 3, artiklene 23, 24 og 26 og artikkel 27 nr. 1-3)	26
Helse og tilgang til helsetjenester	26
Unge menneskers helse	27
Psykisk helsevern	27
Skadelig tradisjonsbestemt praksis	29
Retten til en akseptabel levestandard	31
7. Utdanning, fritid og kulturelle aktiviteter (artiklene 28, 29 og 31)	33
Utdanning, herunder yrkesopplæring og yrkesveiledning	33
8. Spesielle beskyttelsestiltak (artiklene 22, 38, 39 og 40, artikkel 37 b) og d) og artiklene 30 og 32-36)	37
Flyktningebarn, asylsøkende barn og enslige barn	37
Bortføring, salg og handel med barn	42
Seksuell utnyttning og seksuelle overgrep	43
Behandling av barn som er i konflikt med loven	45
Beskyttelse av personer som er vitne til eller offer for forbrytelser	48
Barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkningsgrupper	49
9. Ratifisering av internasjonale avtaler	49
10. Oppfølging og spredning	50

1. Generelle gjennomføringstiltak (artiklene 4 og 42 og artikkel 44 nr. 6)

Forbehold

7. Komiteen ber innstendig parten om å vurdere å trekke tilbake forbehold mot SP art 10 nr. 2 bokstav b og nr. 3 "plikt til å holde unge som er tiltalt eller dømt for straffbare forhold atskilt fra voksne" og gjør oppmerksomhet på punktene 59 og 60 i disse avsluttende merknader når det gjelder håndtering av mindreårige og kriminalitet.

JD: Denne anbefalingen anses uhensiktsmessig å gjennomføre. I norsk kriminalomsorg er et viktig prinsipp at domfelte skal gjennomføre straffen så nær hjemstedet som mulig. Det er få barn under 18 år i norske fengsler (til en hver tid mellom 5 og 10 personer). Disse vil bli plassert i tilnærmet fullstendig isolasjon dersom de skal sone nærmest mulig hjemstedet samtidig som de blir holdt atskilt fra eldre innsatte. En slik løsning vil etter Norges vurdering ikke være til det beste for barnet. Dette er begrunnelsen for å opprettholde reservasjonen, jf regjeringens respons til rekommandasjonene i rapport 04. januar 2010 (A/HRC/13/5) fra UPR (Universal Periodic Review)-arbeidsgruppen.

Det er samtidig viktig å understreke at fengsling av barn kun skal skje som en siste utvei. En egen enhet for barn bemannet med ansatte med tverrfaglig kompetanse kombinert med tett oppfølging ved løslatelse er under utprøving. Dette med det mål å redusere antall barn som soner sammen med voksne ytterligere.

Lovgivning

9. Komiteen anbefaler at parten fortsetter arbeidet med å tilpasse norsk lov til konvensjonen, herunder gjennom lovendringer eller nye lover når det gjelder barnets rett til å bli hørt i helsespørsmål, vern om barnets rett til privatliv og regelverk for utnevning av verger for barn som er skilt fra sine foreldre.

Tilpasse norsk lov til konvensjonen: BLD: BLD igangsatte Karl Harald Søvig's utredning om forholdet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett "Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett."

Det er innhentet tilbakemeldinger på forslagene i rapporten fra berørte departementer og BLD vurderer nå hvordan forslagene eventuelt skal følges opp.

Om barnets rett til å bli hørt i helsespørsmål: HOD: Barns rett til å bli hørt i helsespørsmål er regulert i pasientrettighetsloven §§ 4-3 og 4-4, som angir en gradvis økende rett for barnet til å bli hørt. Etter hvert som barnet utvikles og modnes skal barnets foreldre, andre med foreldreansvaret eller barnevernet, høre hva barnet har å si før samtykke til helsehjelp gis. Fra barnet fyller 12 år skal det gis anledning til å uttale seg i

helse spørsmål. Fra fylte 16 år vil barnet normalt selv inneha samtykkekompetanse til helsehjelp.

Vern om barnets rett til privatliv: JD: Se kommentar til anbefaling 29 nedenfor.

Regelverket for utnevning av verger for barn som er skilt fra sine foreldre:

JD: Ny vergemålslov ble vedtatt i 2010, og vil ved sin ikrafttredelse erstatte vergemålsloven fra 1927. Justisdepartementet tar sikte på at særskilte regler om verge for enslige mindreårige asylsøkere skal tre i kraft samtidig med ny vergemålslov. Alle enslige mindreårige asylsøkere har rett til en verge, som skal sikre at deres rettigheter er ivaretatt generelt, og i asylprosedyren spesielt.

Samordning

11. Komiteen anbefaler som et særlig viktig tiltak at parten overvåker nøye hvordan barns rettigheter blir implementert i de forskjellige deler av landet, herunder gjennom regjeringens initiativ "Bedre overvåking", at den styrker bruken av sine tilsynsmekanismer for å påse at alle tjenesteleverandører retter seg etter de vedtatte forskrifter og rammer, og at den sørger for at systemet av samordnede tjenester på alle nivåer tar særlig hensyn til barn som har behov for spesiell bistand for å kunne nyte sine rettigheter fullt ut.

Landsomfattende tilsyn med kommunale tjenester: BLD: I 2008 gjennomførte landets fylkesmenn og Helsetilsynet i fylkene i fellesskap tilsyn med kommunenes samarbeid om tjenester til utsatte barn og unge. Funnene viser at ikke alle kommuner legger til rette for nødvendig samarbeid, og samlet sett er det grunn til bekymring for om barn og unge fanges opp til rett tid og får de riktige tjenestene.

Styrket bruk av tilsynsmekanismer: BLD: Fylkesmennene fører tilsyn med barnevern, sosial- og helsetjenesten i kommunene, med barneverninstitusjonene, omsorgssentrene og sentre for foreldre og barn. Fra 1. januar 2010 har Statens Helsetilsyn overtatt det overordnede faglige ansvaret for tilsynet med barnevernet. Statens helsetilsyn skal bidra til en kontinuerlig overvåking av områder med fare for svikt. Helsetilsynet skal også ha ansvar for tilsynsmyndighetenes oppbygging og vedlikehold av kompetanse, og de skal ha ansvar for å innhente, oppsummere og videreformidle tilsynserfaringer. Ved å legge ansvaret for det overordnede faglige tilsynet med barnevernet til Helsetilsynet, ønsker regjeringen å styrke tilsynskompetansen. Dette vil også styrke samordningen av og metodeutviklingen i det statlige tilsynet på sentrale velferdsområder.

Bedre overvåking av barnekonvensjonen: BLD: Det er et mål at barnekonvensjonen blir et aktivt verktøy for kommunenes arbeid med å fremme en god barne- og ungdomspolitik. Fylkesmannen i Troms igangsatte i 2009 prosjektet "Sjumilssteget", der målet er at kommunene med utgangspunkt i sju sentrale artikler i barnekonvensjonen skal gi bedre og mer samordnede tjenester til barn og unge. Fylkesmannen har i 2010 tatt initiativ til å formidle modellen til andre fylker, slik at dette kan bli et nasjonalt prosjekt. BLD ønsker å støtte fylkesmannens initiativ og har bevilget 300.000,- til arbeidet i 2010.

Bedre samordnede tjenester: BLD: I 2008 nedsatte det daværende Barne- og likestillingsdepartementet et utvalg for å utrede hvordan tjenester for utsatte barn og unge kan samordnes bedre. Utvalgets innstilling ble lagt fram i desember 2009 som NOU 2009:22 "Det du gjør, gjør det helt". Utredningen inneholder mange forslag om hvordan

tjenester for utsatte barn og unge kan samordnes bedre. Forslagene inkluderer for eksempel: personlig koordinator for barn og unge som har behov for hjelp fra flere etater, felles institusjoner for barnevern og psykisk helsevern for barn og unge, et nytt tvisteløsningsorgan og bedre samordning av lovverket. Utredningen har vært på høring i 2010. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil vurdere videre oppfølging av forslagene i 2011.

Internasjonalt samarbeid

12. Komiteen hilser velkommen partens betydelige innsats for og bidrag til internasjonalt samarbeid. Komiteen er også glad for partens utredning om "Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi" (Stortingsmelding nr. 10 2008-2009), som inneholder en rekke henvisninger til barns rettigheter, og komiteen merker seg med interesse partens støtte til FNs arbeid for å utvikle internasjonale standarder for næringsliv og menneskerettigheter, som skal referere til barn og deres rettigheter. Komiteen oppfordrer parten til også å ta i betraktning komiteens avsluttende merknader i sitt samarbeid med bilaterale utviklingspartnere, for å styrke barns mulighet til å nyte godt av sine rettigheter.

UD: Arbeidet for barns rettigheter står sentralt i norsk utviklingspolitikk, ikke minst når det gjelder innsatsen for å nå FNs tusenårsmål. Barnekomiteens oppfordring til Norge om å ta i betraktning komiteens avsluttende merknader i sitt samarbeid med bilaterale utviklingspartnere handler om å etablere gode systemer for å integrere rammeverket for menneskerettigheter i norsk bistand på landnivå. På bakgrunn av Barnekomiteens anbefaling har UD bedt Norad foreta en vurdering av hvordan Komiteens avsluttende merknad på dette området best kan følges opp. Norads vurderinger og anbefalinger vil bli tatt med i en videre prosess. Målsetningen er å sikre at norsk bistand er innrettet på en måte som bidrar til å fremme barns rettigheter i Norges samarbeidsland på en mest mulig hensiktsmessig måte.

Uavhengig overvåking

14. Komiteen anbefaler at parten vurderer å gi Barneombudet mandat til å motta klager fra barn og ressurser til å følge opp klager på en rask og effektiv måte.

BLD: Anbefalingen er til vurdering i BLD.

Tildeling av ressurser

16. Komiteen ber innstendig parten om å videreføre og styrke innsatsen for å gi kommunene økt bemanning og de materielle ressurser de trenger, for å sikre at det er tjenester av god kvalitet tilgjengelig for å realisere barns grunnleggende rettigheter over hele landet, og treffe tiltak for å sikre at kommunene bruker de bevilgede ressursene til dette formål. Komiteen anbefaler at parten innfører budsjettsporing ut ifra et barnerettighetsperspektiv, med tanke på å overvåke budsjettmidler som er bevilget til barn, og at parten i den forbindelse tar i betraktning de anbefalinger komiteen kom med etter dagen med generell diskusjon om temaet "Ressurser til realisering av barns rettigheter - statenes ansvar", 21. september 2007.

Økt bemanning til kommunenes tjenester til barn:

BLD: Regjeringens budsjettforslag for 2010 la grunnlaget for at den kommunale barneverntjenesten kunne styrkes med 400 årsverk i 2010. Etter at kommunene hadde rapportert om antall stillinger i kommunalt barnevern i første halvår 2010, viste det seg at antallet nye stillinger i 2010 lå an til å bli betydelig mindre enn 400. Regjeringen har derfor styrket det kommunale barnevernet i 2011 med en øremerket bevilgning på 240 millioner kroner. Mesteparten av denne satsingen blir brukt til å opprette 400 nye stillinger. Kommunene får også tildelt omtrent 50 millioner kroner til kompetansehevede tiltak. Midlene ble fordelt etter søknad fra kommunene. Fylkesmannsembetene kjenner kommunene godt, og fikk derfor som oppgave å behandle søknadene fra kommunene. Kommunene har vist stor interesse for å få midler. 93 prosent av alle kommuner og bydeler søkte. Søknadene ble politisk behandlet i kommunene. De nye stillingene utgjør en økning i antall stillinger på 12 prosent.

Overvåking av budsjettmidler som er bevilget til barn: BLD: Norske kommuner finansieres som hovedregel gjennom generelle rammebevilgninger. Gjennom det kommunale selvstyret skal kommunene selv prioritere mellom oppgavene og sikre at de oppfyller de oppgaver de er pålagt i lov, herunder i barnevernloven. KOSTRA (KOMMUNE-STAT-RAPPORTERING) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere og andre, både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. Gjennom KOSTRA er det mulig å følge kommunale prioriteringer i form av budsjettmidler til kommunal virksomhet for barn som barnevern, kultur- og fritidstilbud, barnehager, grunnskoleopplæring, forebygging-, helsestasjons- og skolehelsetjeneste, barneboliger, etc.

Spredning, opplæring og bevisstgjøring

18. Komiteen gjentar sin tidligere anbefaling til parten om å videreføre og styrke den systematiske opplæringen av alle yrkesgrupper som arbeider med og for barn, herunder barnehagepersonell, helsepersonell, sosialarbeidere og håndhevere av lov og rett, og styrke bevisstheten om barns rettigheter i de politiske organer og i forvaltningen i kommunene. Komiteen anbefaler også at fyllestgjørende informasjon om barns rettigheter blir en del av pensum på høyskoler og universiteter for alle profesjoner som har med barn og familier å gjøre, og en del av skolens læreplaner på alle nivåer.

Profesjonsutdanningenes rammeplaner

KD: Komiteen er opptatt av opplæring i barns rettigheter og barnekonvensjonen, og påpeker manglende kunnskap om dette i kommunene. I den nye Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene står det at kandidaten skal ha kunnskap om barns og unges oppvekstmiljø, likestilling og identitetsarbeid, og om barn i vanskelige situasjoner og barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Dette er også vektlagt i det nye obligatoriske faget pedagogikk og elevkunnskap. Arbeid med ny rammeplan for førskolelærerutdanning og de andre lærerutdanningene er igangsatt.

Når det gjelder helse- og sosialfagutdanningene, så er denne yrkesutøvelsen basert på felles verdigrunnlag. Felles innholdsdel skal bidra til at studentene tilegner seg nødvendig kunnskap og forståelse innen en felles referanseramme for yrkesutøvelse i helse- og sosialtjenesten. Gjennom studiet skal studentene utvikle et helhetlig syn på mennesket, vise respekt for menneskets integritet og rettigheter og ivareta brukernes autonomi og rett til medbestemmelse.

Vi viser til det generelle forholdet at høyere utdanningsinstitusjoner har akademisk frihet og at departementet ikke har anledning til å definere eller regulere innholdet i utdanningen, pensum eller annet som begrenser denne friheten.

Det er imidlertid mulig å fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Dette er blant annet gjort for enkelte helse- og sosialfagutdanninger og for lærerutdanningene. Der inngår det krav om at yrkesgruppene skal kjenne til nasjonalt og internasjonalt regelverk om menneske- og barnerettigheter. Med unntak av at rammeplanene for lærerutdanningene revideres, er det ikke gjort videre oppfølging på dette punktet. Kunnskapsdepartementet anser at punktet blir tilfredsstillende ivaretatt.

AD: I sosionomutdanningen er sosialrett og andre relevante rettsområder en obligatorisk del av studiet. Det er et krav at studentene får kunnskap om barns rettigheter i denne delen av studiet, og barnekonvensjonen nevnes i rammeplanen som et sentralt tema. Sosionomutdanningen tilbys ved over 60 læresteder, og vektleggingen av emnet kan være ulik, da lærestedene har akademisk frihet. Vi mener det er tilstrekkelig slik temaet nå er vektlagt i rammeplanen.

JD: Undervisning i FNs barnekonvensjon inngår i faget strafferett på bachelor utdanningen ved Politihøgskolen. Se nærmere utdyping under anbefaling 58 d).

Kartlegging av opplæring om menneskerettigheter og barnekonvensjonen

For å fremme og beskytte menneskerettighetene er det sentralt at barn og unge får opplæring i temaer knyttet til dette. Departementet gjennomfører en kartlegging av hvordan kunnskap om menneskerettigheter er en del av ulike utdanninger. Kartleggingen vil være todelt, med en delrapport som tar for seg utvalgte fag i høyere utdanning (Senter for menneskerettigheter) og en delrapport som gjelder hele grunnopplæringen (Utdanningsdirektoratet) og tar for seg hvordan menneskerettigheter og demokratiforståelse er forankret i læreplanverket. Undersøkelsen er ikke altomfattende, men vil kunne gi grunnlag for å vurdere om det er behov for ytterligere arbeid.

Kartleggingen for høyere utdanning pekte ikke på utfordringer som gjør det aktuelt for øyeblikket å igangsette særskilte nasjonale tiltak for å bedre undervisningen om menneskerettigheter. Kartleggingen er sendt ut til alle institusjoner med en oppfordring om å vurdere behov for oppfølging i sine utdanninger. Kartleggingen på grunnopplæringsnivået vil foreligge i løpet av våren 2011.

BLD: BLD igangsatte i 2009 en kartlegging av hvordan høyskoler og universitet ivaretar opplæringen om barnekonvensjonen. Hovedinntrykket fra gjennomgangen av obligatorisk pensum er at det er noen få utdanninger som står for det aller meste av opplæringen. Dette gjelder spesielt barnevern og sosialt arbeid (sosionomutdanningen), men også

førskolelærer, politi og juss. Litteraturen i disse utdanningene både omtaler, problematiserer og relaterer barnekonvensjonen til det aktuelle faget. Innenfor utdanningene sykepleie, allmennlærer, videregående barne- og ungdomsarbeiderfag og helsesøster, er barnekonvensjonen omtalt, men ikke problematisert og vurdert i relasjon til det aktuelle faget. I det obligatoriske pensumet innenfor medisin og psykologi blir barnekonvensjonen verken omtalt eller problematisert. I rapporten anbefales at Regjeringen utarbeider et systematisk opplæringstilbud som retter seg mot alle aktuelle grupper, både på grunnutdanningsnivå, som etterutdanning og overfor fagansvarlige i utdanningene, samt tilbud rettet mot mediene. Det anbefales også utarbeidet et eget opplæringsprogram for elever i grunnskolen. BLD vil drøfte hvordan rapporten kan følges opp, eventuelt i samarbeid med andre departementer.

3. Generelle prinsipper (artiklene 2,3, 6 og 12)

Ikke-diskriminering

20. Komiteen ber innstendig parten om å treffe alle nødvendige tiltak for å bekjempe diskriminering av barn fra minoritetsgrupper, urbefolkningsbarn og barn med nedsatt funksjonsevne, og fra tidlig alder gjøre barn kjent med retten ethvert barn har til å bli beskyttet mot diskriminering. Komiteen anbefaler også parten å nøye vurdere om det er mulig å utvide lovverket, for å beskytte barn mot diskriminering på grunnlag av alder.

Aldersdiskriminering

BLD: Barn og unge er beskyttet mot aldersdiskriminering i henhold til menneskerettighetskonvensjonene som er inkorporert i norsk lov. Bare ansatte er eksplisitt beskyttet mot aldersdiskriminering i diskrimineringslovgivningen. Diskrimineringslovutvalget avga sin innstilling NOU 2009: 14 Et helhetlig diskrimineringsvern i 2009. Utvalget foreslår at det generelle vernet mot aldersdiskriminering i diskrimineringslovgivning fortsatt bare bør gjelde i arbeidsforhold. Utvalgets utredning har vært på bred høring, og det arbeides nå med oppfølging av forslagene.

Bekjempe etnisk diskriminering

Regjeringens *Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering* har som mål å bekjempe etnisk diskriminering. Dette inkluderer diskriminering av barn fra minoritetsgrupper, urbefolkningen og barn med nedsatt funksjonsevne.

Et overordnet mål for denne handlingsplanen er å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering. Etnisk diskriminering brukes i denne planen som et samlebegrep for den diskriminering som særlig innvandrere og deres barn, samer og nasjonale minoriteter opplever på grunn av etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn.

Tiltakene i handlingsplanen skal fremme likestilling og hindre diskriminering av innvandrere og deres barn, samer og nasjonale minoriteter. Undersøkelser viser at disse gruppene er utsatt for diskriminering. Herunder må vi også rette søkelys mot diskriminering som forekommer innad i og mellom enkelte minoritetsgrupper, og som særlig kan ramme jenter og kvinner.

Tradisjonelt har likestilling handlet om å fremme like muligheter og rettigheter for kvinner og menn. I dag brukes begrepet i videre forstand, og omhandler også likestilling uavhengig av

funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet, religion mv. Likestilling handler også om underrepresenterte gruppers mulighet til å delta der beslutninger tas.

Å skape et samfunn med null-toleranse for diskriminering er ikke en utfordring staten kan løse alene. Det viktigste arbeidet skjer i lokalmiljøet, i barnehagen, på skolen og på den enkelte arbeidsplass.

I en flerkulturell barnehage og skole skal personalet se på det kulturelle og språklige mangfoldet som en normaltilstand og en ressurs. Det er også viktig at personalets bakgrunn gjenspeiler dette språklige og kulturelle mangfoldet.

Kunnskapsinnhenting

BLD: Barn og unge er i en fase i livet der identiteten skapes og utvikles. De er derfor en sårbar gruppe når det gjelder opplevd diskriminering. BLD ga i 2010 i oppdrag til NOVA å lage en kunnskapsoversikt over forskning om etnisk diskriminering av barn og unge i Norge. Tiltaket følger av regjeringens Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009). Formålet har vært å kartlegge nærmere hva barn og unge opplever som diskriminerende og hvem som opptrer med/utfører diskriminerende holdninger/handlinger. Rapporten ble publisert 31.3.11. Forskningen viser bl.a. at lærere i mange tilfeller forholder seg passive til etnisk diskriminering mellom elever. Forskningen viser også at hensynet til barns kulturelle bakgrunn ivaretas i svært varierende grad i barnevernet. Det konkluderes med at ansatte i velferdsstatens institusjoner har behov for kunnskap og bevissthet om betydningen av etniske forskjeller i sin tilnærming til den enkelte.

21. Komiteen ber om at det i neste periodiske rapport blir gjort spesifikt rede for hvilke barnekonvensjons-relevante tiltak og programmer som er satt i gang av parten, for å følge opp erklæringen og handlingsplanen som ble vedtatt på Verdenskonferansen mot rasisme, rasediskriminering, fremmedfrykt og relatert intoleranse i Durban i 2001, og sluttdokumentet fra oppfølgingskonferansen til Durban-konferansen i 2009, under hensyntagen til komiteens generelle kommentar nr. 1 (CRC/GC/2001/1), om utdanningens formål.

BLD: På bakgrunn av oppfølgingskonferansen i 2009 etter Durban 2001 er det utarbeidet et nytt sluttdokument. Det nye sluttdokumentet gjennomgår fremdriften for 2001 dokumentet fra Durban. Samtidig er tidligere anbefalinger gjentatt og noen nye anbefalinger har kommet til. Norge vil innlemme barneperspektivet i det videre arbeidet med Durban anbefalingene. Norges ståsted er at sluttdokumentet er i tråd med de forpliktelser vi allerede har på feltet.

Barnets beste

23. Komiteen anbefaler parten å videreføre og styrke arbeidet med å sikre at barnets beste som generelt prinsipp blir behørig innarbeidet i alle lovbestemmelser og i rettslige og administrative beslutningsprosesser, herunder familierelaterte prosesser og prosesser som gjelder alternativ omsorg og innvandring, samt i alle prosjekter, programmer og tjenester som har innvirkning på barn. Komiteen anbefaler også parten å utarbeide retningslinjer for hvordan prinsippet skal anvendes i praksis, og lære opp alle som er involvert i prosessen med å finne ut hva som er best for barnet eller barna.

Familierelaterte prosesser

BLD: Barneloven må anses å gi gode rammer for behandlingen og avgjørelsen av saker etter barneloven. Det går klart fram av barneloven at barnets beste skal være det grunnleggende

hensyn både ved saksbehandlingen og avgjørelsene i barnefordelingssaker, se barneloven §48. Foreldre som vurderer å reise sak om foreldreansvar, fast bosted og/eller samvær for domstolen må møte til en times meklings i regi av familievernkontorene/eksterne meklere og tilbys inntil 7 timers gratis hjelp for å komme fram til en avtaleløsning til barnets beste, se barneloven § 51 flg. Ved en eventuell domstolsbehandling kan dommeren la seg bistå av en barnefaglig sakkyndig for å medvirke til gode avtaleløsninger mellom foreldrene, se barneloven § 61.

BLD leder en arbeidsgruppe som har som mandat å utrede om det er behov for lovendringer for å sikre at barnets beste blir ivaretatt der barn blir utsatt for vold eller overgrep fra bosteds- eller samværsforelder (anbefalinger i løpet av 2011.)

Prosesser som gjelder alternativ omsorg

BLD: Ved inkorporeringen av Barnekonvensjonen i norsk rett ble det foretatt en grundig gjennomgang av lovverket for å sikre konvensjonens forankring i norsk rett.

Hensynet til barnets beste er nedfelt i sentrale lover som regulerer forhold som har innvirkning på barns liv. På barnevernområdet følger det av barnevernloven at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet.

I tillegg til prinsippet om barnets beste og det mildeste inngreps prinsipp, er også det biologiske prinsipp et grunnleggende prinsipp på barnevernområdet. Både barnevernsbarn og fagpersoner har gitt uttrykk for at *det biologiske prinsipp* i dag tillegges for stor vekt i barnevernets arbeid og beslutninger. På den andre siden mener mange foreldre at det tas for lite hensyn til biologisk tilknytning. Vektleggingen av det biologiske prinsipp kan i en del tilfeller bli avgjørende for barnevernets vurdering av hva som er til barnets beste: å la barnet være nær tilknyttet sin biologiske familie eller å overlate den daglige omsorgen for barnet til andre. Det er nedsatt et offentlig utvalg som skal utrede det biologiske prinsipp i barnevernet. Utredningsarbeidet skal belyse vanskelige spørsmål og avveininger som oppstår i barnevernets arbeid. Utredningen skal ivareta barnets interesser, samtidig som de biologiske foreldres behov i barnevernsaker skal omtales. Utvalget skal levere sin innstilling innen 1. februar 2012.

Innvandringsrelaterte prosesser

JD: At hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn er nedfelt i flere sentrale bestemmelser i utlendingsloven som trådte i kraft 01.01.2010. Dette gjelder bestemmelsen om at det kan gis oppholdstillatelse på grunnlag av sterke menneskelige hensyn eller en særlig tilknytning til Norge. Her er det også fastsatt at terskelen for å gi tillatelse til et barn er lavere enn for en voksen. Videre er dette inntatt i bestemmelsene om utvisning, familieegjenforening og visum. Hensynet til "barnets beste", herunder avveiningen mot innvandringsregulerende hensyn, ble utførlig drøftet av departementet i forarbeidene til ny utlendingslov (Ot.prp. nr. 75(2006-2007)).

Opplæring i hvordan prinsippet om barnets beste skal anvendes i praksis

BLD: Når det gjelder familievernkontorene, skal det i 2011 satses på en styrking av den metodiske kompetansen hos meklerkorpset i høykonfliktsaker. Dette for å sikre at saker som er egnet for det løses til barnets beste på et tidlig stadium. Når det gjelder domstolsbehandlingen av saker etter barneloven, videreføres BLDs samarbeid med og økonomiske støtte til Domstoladministrasjonens regionale seminarer for dommere, advokater og sakkyndige. Målet for seminarerne er felles kunnskapstilførsel/drøftinger for å sikre en god

og konfliktdempende prosess, samt gjennomarbeidede og holdbare avtaler/avgjørelser til barnets beste.

En arbeidsgruppe (ledet av BLD), som har vurdert tiltak som bør gjennomføres for å nå målet om å redusere andelen barnefordelingssaker for domstolene, har bl.a. kommet med anbefalinger til temaer for kompetanseheving i barnelovssaker for meklere og profesjonelle aktører under domstolsbehandlingen. Arbeidsgrupperapporten ble ferdigstilt våren 2011. Arbeidsgruppen anbefaler bl.a. økt kunnskap om hhv. behandlingen av saker med volds- og overgrepssproblematikk, meklingsmetodisk kompetanse i høykonfliktsaker, barnefaglig kompetanse knyttet til omfang av samvær for barn i ulike aldre, delt bosted og høring av barn. Arbeidsgruppen anbefaler også økt kompetanse om skadevirkninger for barn av høyt konfliktnivå og konsekvenser av dette for samvær mv., samt økt flerkulturell kompetanse. Anbefalte temaer for kompetanseheving foreslås i hovedsak gjennomført som en del av eksisterende kompetanseheving for de ulike yrkesgruppene, men slik at det også anbefales gjennomført felles kompetanseheving for dommere, advokater, sakkyndig og ansatte ved familievernkantorene knyttet til for eksempel behandlingen av barnelovssaker med volds- og overgrepssproblematikk. Det vil fortsatt være behov for at BLD samarbeider med eksterne instanser og støtter opplæring av aktørene i barnefordelingssaker. BLD vil finansiere og samarbeide med Domstolsadministrasjonen om å arrangere regionale seminarer for dommere, advokater, sakkyndige og ansatte ved familievernkantorene om behandlingen av saker med volds- og overgrepssproblematikk i perioden 2012–2014.

BLD: I NOU 2009:8 Om kompetanseutvikling i barnevernet, blir det påpekt at ulike faginstanser kan ha ulike tolkninger av hva begrepet "barnets beste" innebærer. Utvalget argumenterer for at problemstillinger knyttet til dette bør klargjøres og eksemplifiseres i studier som kvalifiserer til arbeid i barnevernet.

JD: Ansvar for at det gis opplæring i praktiseringen av prinsippet om barnets beste i utlendingsforvaltningen ligger hos etatene som behandler søknader om opphold, dvs. politiet, Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE). UDI og UNE tar utgangspunkt i nasjonalt regelverk og internasjonale kilder ved fortolkningen av barnets beste. Det gis opplæring til saksbehandlere ved kurs, seminarer og fagmøter. UDI har blant annet benyttet eksterne foredragsholdere med kompetanse på barnekonvensjonen, og bygger nå opp en internasjonal informasjonsbase med blant annet avgjørelser fra EMD knyttet til barnekonvensjonen. UNE har omtale av barnekonvensjonen i vedtaksmaler, har utarbeidet et eget fagnotat om barnets beste og også et praksisnotat om betydningen av barnets beste i asylsaker.

Respekt for barnets synspunkter

25. Komiteen anbefaler parten å videreføre og styrke arbeidet med å implementere fullt ut artikkel 12 i konvensjonen, og fremme behørig respekt for synspunktene til barn i alle aldre i administrative og rettslige prosesser, herunder i barnefordelingssaker og utlendingssaker, og i samfunnet som helhet. Komiteen anbefaler også at parten fremmer barns deltakelse, hjelper dem med å utøve denne retten i praksis og sørger for at det blir tatt behørig hensyn til deres synspunkter i alle forhold som angår dem i familien, på skolen, i andre institusjoner for barn, i lokalsamfunnet, i utformingen av den nasjonale politikken og i evalueringen av planer, programmer og politikk. I tråd med artikkel 29 i konvensjonen oppfordrer komiteen parten til å sørge for at pilotprosjektet vedrørende stemmerett fra 16 års alder blir behørig støttet, ved at det blir sørget for opplæring i borgerrettigheter og menneskerettigheter, og at prosjektets konsekvenser for unge menneskers rolle som borgere blir evaluert. Komiteen anbefaler at parten tar hensyn til komiteens generelle kommentar nr. 12 fra 2009, om barnets rett til å bli hørt (CRC/C/GC/12).

Barnefordelingssaker: BLD: På bakgrunn av utredninger/forskning og Barnekomiteens merknader, bør det bl.a. vurderes om det er behov for tiltak som kan bidra til at flere barn under 7 år blir hørt under domstolsbehandlingen, at barn får anledning til å uttale seg om hele saken og ikke bare hovedspørsmålet i saken og at det gis føringer om hvordan saksutfallet skal kommuniseres til barna som er berørt. Disse spørsmålene vil bli vurdert av arbeidsgruppen som skal utrede behovet for lovendringer for å sikre at barnets beste blir ivaretatt der barn blir utsatt for vold eller overgrep fra bostedsforelder eller samværsforelder, se ovenfor under anbefaling 23 Familierelaterte prosesser. Det antas å være behov for å lage en egen veileder for høring av barn etter barneloven. Det vil bli arbeidet videre med å sikre at barnets syn kommer fram under meklingen ved familievernkontorene og eksterne meklere, herunder ved at det blir tatt i bruk gode modeller for samtaler med barn.

Utlendingssaker

JD: I ny utlendingsforskrift er det gitt bestemmelser om barns rett til å bli hørt i saker etter utlendingsloven. Høringsretten gjelder barn over 7 år, men også yngre barn som er i stand til å uttale seg. Politiet, UDI og UNE har jobbet med den praktiske gjennomføringen av selve retten til å bli hørt det siste året. UDI og UNE har gitt interne retningslinjer om høring av barn i utlendingssaker etter at ny lov og forskrift trådte i kraft. Politidirektoratet, UDI og UNE er for øvrig bedt om å rapportere til departementet i årsrapportene sine for 2010 på hvordan bestemmelsene blir implementert og hvordan den praktiske gjennomføringen av selve retten til å bli hørt i de ulike sakene skjer.

Statsborgerskapsaker

BLD: Statsborgerloven § 31 inneholder egne saksbehandlingsregler for søknader for barn. Søknader om statsborgerskap for barn kan i utgangspunktet bare fremmes av foreldrene i fellesskap. Er barnet over 12 år kreves imidlertid samtykke fra barnet i søknaden. Barn som ikke har fylt 12 år skal gis mulighet til å gi uttrykk for sin mening. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Bestemmelsen ble innført på bakgrunn av FNs barnekonvensjon artikkel 12 og som ledd i å synliggjøre barnets rett til å bli hørt, se nærmere Ot.prp. nr. 41 (2004-2005) side 197.

Barnehage

KD: Departementet vil understreke viktigheten av barns rett til medvirkning i barnehagen. Denne rettigheten er nedfelt i Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager (barnehageloven) §

1 Formål og § 2 Barnehagens innhold. Barns rett til medvirkning ble lovfestet i den nye formålsbestemmelsen for barnehagene. I endringene som ble gjort i barnehageloven som en følge av ny formålsbestemmelse, ble § 3 om barns rett til medvirkning videreført i en egen bestemmelse.

Departementet er kjent med at ansatte i barnehagene synes det er utfordrende å sette barns rett til medvirkning ut i praksis og dette er et område som det jobbes kontinuerlig med. I den nasjonale Kompetansestrategien for ansatte i barnehagene som er forlenget ut 2011, er barns medvirkning ett av de fire temaene det er satt fokus på. Departementet har videre utarbeidet et temahefte om barns rett til medvirkning som skal bidra til at ansatte i barnehagene får mer kunnskap om hvordan man jobber med dette.

Skole

I læreplanverket for Kunnskapsløftet er det i generell del av læreplanen, under prinsipper for opplæringen et eget avsnitt som understreker at elevene skal forberedes på deltakelse i demokratiske beslutningsprosesser. Videre skal elevene delta i beslutninger som gjelder egen og gruppens læring. Elevmedvirkning ses på som positivt for utviklingen av sosiale relasjoner og motivasjon for læring. Opplæringen i faget Elevrådsarbeid omfatter alle elever. Gjennom arbeid i elevgrupper og ved deltakelse i påvirknings- og beslutningsprosesser, deriblant arbeid i elevråd, skal faget bidra til at elevene utvikler sine evner til å uttrykke selvstendige meninger og evne og vilje til å samarbeide. Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet deltar i referansegruppen for pilotprosjektet om stemmerett fra 16-årsalderen. Departementet anser at oppfølgingen av pkt. 25 blir tilfredsstillende ivaretatt.

Kommunale beslutningsprosesser

BLD: Ved hjelp av rundskriv, veiledningsmateriell, konferanser og andre møteplasser har myndighetene jevnlig dialog med kommuner og fylkeskommuner når det gjelder deltakelse og innflytelse fra barn og unge. Forskning og erfaringsutveksling er viktige virkemidler. En utkommet rapport (NIBR 2010) viser at 82 prosent av norske kommuner har et innflytelsesorgan for å sikre barn og unges deltakelse.

I 2011 vil Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet fortsette med å vurdere oppfølging av forslagene fra en ekspertgruppe som leverte sin utredning i 2009. Ekspertgruppen har utredet hvordan kommuner best kan legge til rette for positive fritidstilbud for ungdomsgruppen, og har drøftet ulike spørsmål knyttet til ungdoms demokrati, deltakelse og innflytelse lokalt. BLD har offentliggjort et orienteringsdokument der forslagene er kommentert. Dette orienteringsdokumentet ligger på departementets hjemmeside www.regjeringen.no/bld

Som en del av oppfølgingen av forslagene fra ekspertgruppen har Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet sammen med Kommunal- og regionaldepartementet sendt ut et nytt rundskriv til kommunene. Rundskrivet *Barn og unges fritidsmiljø og deltakelse og innflytelse – rettigheter, lover og regelverk* gir en samlet framstilling av lover og regelverk på disse områdene. Rettighetene som følger av FNs barnekonvensjon er spesielt fremhevet i rundskrivet. Departementet ser også behovet for å informere barn og unge om deres rettigheter, og ønsker i tillegg å samle alle rettigheter knyttet til fritid og deltakelse i et dokument som kan distribueres til skoler, ungdomshus, frivillige organisasjoner og andre instanser som arbeider med barn og ungdom.

Statlige beslutningsprosesser

BLD: Også statlige myndigheter har dialog med barn og ungdom gjennom konferanser, diskusjonsfora og høringer. Blant annet ble det årlige dialogforumet mellom barne-, likestillings- og integreringsministeren og ungdomsrepresentanter fra fylkene avholdt 25.5.10. Spørsmål knyttet til ungdom og helse, behovet for et nasjonalt innflytelsesorgan for ungdom og stemmerett for 16-åringer ble drøftet.

Utvalg som skal utrede unges makt og deltakelse

Regjeringen har oppnevnt et offentlig utvalg som skal utrede unges makt og deltakelse. Utvalget skal legge et bredt perspektiv til grunn for sitt arbeid, og skal vurdere forslag og tiltak som kan bidra til å øke unges innflytelse. I tillegg til de tradisjonelle kanalene for makt og deltakelse, er unges makt over – og muligheter til å mestre sine egne liv - et viktig utgangspunkt for utredningen. Utvalget er bedt om å innhente synspunkter og innspill direkte fra ungdom, og skal levere sin utredning innen 15. desember 2011.

Medvirkning i lokalsamfunnet

MD: Etter at plan- og bygningsloven trådte i kraft 1. juli 2009 har Miljøverndepartementet utarbeidet en veileder ”Barn og planlegging” som omhandler hvordan man skal ivareta og sikre barn og unges deltagelse i planprosesser.

Stemmerett for 16-åringer

KRD: Stortinget har vedtatt at det ved kommunestyrevalget i 2011 skal gjennomføres forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år. Forsøket skal gjennomføres i 20 av landets kommuner pluss Longyearbyen lokalstyre. Alle landets fylker bortsett fra Oslo, er representert. Kommunene selv har hovedansvaret for å legge til rette for at den nye velgergruppen skal få den nødvendige opplæringen, og departementet har oppfordret til samarbeid med de videregående skolene. KRD har gitt støtte til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) for å gjennomføre kampanjen Stem 12. september, som har aktivitet rettet mot de kommunene som er med i forsøket. Gjennom å bruke såkalte demokratiagenter ønsker LNU å nå ungdom på en effektiv måte. LNU får også støtte til en kampanjenettside som skal være et viktig hjelpemiddel for kommuner og andre som vil gjøre en ekstra innsats for å skape engasjement blant unge velgere. KRD vil også lage en brosjyre som er spesielt rettet mot den nye velgergruppen i forsøkskommunene. Forsøket skal gjennomføres med en felles forsøksforskrift i alle kommunene. Denne utarbeides i samråd med kommunene og andre relevante aktører. KRD har inngått en avtale om en grundig evaluering av forsøket, hvor fokus blant annet er den nye velgergruppens rolle som velgere og konsekvenser av forsøket

4. Sivile rettigheter og friheter (artiklene 7, 8, 13-17 og 19 og artikkel 37 a)

Tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet

<p>27. Komiteen anbefaler partene å gjennomføre en undersøkelse for å klarlegge i hvilken grad målene med det reviderte skolefaget "Religion, livssyn og etikk" blir nådd, og hva slags støtte lærerne har behov for, for å realisere målsettingen med dette faget på en tilfredsstillende måte. Komiteen anbefaler videre at partene undersøker undervisningspraksisen og formålene med opplæringen i isolerte religiøse trossamfunn, for å finne ut om de er i samsvar med barnets rett til en helhetlig, menneskerettsorientert opplæring.</p>

KD: Det er ikke planlagt undersøkelser av hvordan skolene følger opp RLE-faget.

Det er usikkert hva komiteen sikter til når de anbefaler at undervisningspraksisen og formålene med opplæringen i ”isolerte religiøse trossamfunn” bør undersøkes. Siktes det til trosopplæringen i religiøse trossamfunn, eller trosopplæringen i private skoler etter privatskoleloven? Grunnopplæring gis av offentlige og private skoler. Privatskoleledriften er gjennomregulert i privatskoleloven og virksomheten er underlagt statlig tilsyn. Undervisningens formål og innholdet i opplæringen er lovregulert for både private og offentlige skoler.

Om tilsyn ved private skoler som driver virksomhet etter privatskoleloven

Utdanningsdirektoratet er den nasjonale, faglige myndigheten for all tilsynsvirksomhet på grunnopplæringsområdet. Det er direktoratet som gjennomfører tilsyn med de private skolene. Utdanningsdirektoratet kan åpne tilsyn hos en skole på bakgrunn av systematisk utvelgelse etter fastsatte kriterier, eller etter konkrete henvendelser fra fylkesmenn, elever, foresatte, ansatte eller andre om mulige kritikkverdige forhold ved skolen. Dette kan altså innebære at det føres tilsyn med innholdet i undervisningen. Undersøkellesmetoder vil i slike tilfeller være skriftlig dokumentasjon, intervjuer med elever/foresatte/ansatte mv. Undervisningens innhold er ikke det vanligste tilsyns temaet, fokus er ofte på andre regelbrudd, skolens bruk av statstilskudd, arbeid mot mobbing, fysisk skolemiljø etc.

Vern om privatlivet

<p>29. Komiteen anbefaler parten å gi det norske datatilsynet mandat til å forhindre at foreldre eller andre legger ut opplysninger om barn som krenker barnas rett til privatliv, og som ikke er til barnas beste.</p>
--

JD: Justis- og politidepartementet vil som ledd i etterkontrollen av personopplysningsloven vurdere om loven og forskriften gir barn et tilstrekkelig godt personvern. Det skal i den forbindelse vurderes om det bør gis egne regler om foreldres adgang til å legge ut opplysninger om barna på Internett. Dette spørsmålet ble behandlet i høringsnotat om endringer i personopplysningsloven av juni 2009. Departementet ga uttrykk for at det er usikkerhet knyttet til om Datatilsynet har myndighet til å gripe inn og overprøve utøvelsen av foreldreansvaret, for eksempel ved å slette opplysninger som er lagt ut av barnets foreldre. Departementet mente at en begrensning i foreldrenes samtykkekompetanse kunne tydeliggjøres ved å inkorporere prinsippet om barnets beste i særregler om barn i personopplysningsloven, som er underlagt Datatilsynets kontroll.

Arbeidet med lovproposisjonen skulle opprinnelig igangsettes høsten 2010. EU varslet imidlertid en helhetlig gjennomgåelse av personvernområdet, herunder personverndirektivet, som personopplysningsloven bygger på, og arbeidet ble utsatt i påvente av dette.

Oppfølging av FNs undersøkelse om vold mot barn

31. Med henvisning til FNs rapport om vold mot barn anbefaler komiteen parten å:
- a) treffe alle nødvendige tiltak for å følge opp anbefalingene i FN-rapporten om vold mot barn (A/61/299), samtidig som det tas hensyn til sluttokumentet og anbefalingene fra de regionale konsultasjonene for Europa og Sentral-Asia (som ble holdt i Ljubljana i Slovenia 5.-7. juli 2005). Komiteen ber parten vie særlig oppmerksomhet til anbefalingene om å:
 - 1) forby alle former for vold mot barn
 - 2) prioritere forebygging
 - 3) sikre barns medvirkning
 - 4) styrke det internasjonale engasjementet
 - b) bruke anbefalingene i rapporten som et redskap for handling, i samarbeid med det sivile samfunn, og særlig med medvirkning fra barna selv, for å sikre at alle barn blir beskyttet mot alle former for fysisk, seksuell og psykisk vold, og skape framdrift i arbeidet med konkrete og tidfestede tiltak, for å forebygge og bekjempe vold og overgrep, og
 - c) samarbeide med og fortsette å støtte FNs generalsekretærs spesialrepresentant for vold mot barn.

Oppfølging av FNs undersøkelse om vold mot barn

BLD: Berørte departementer vurderte i 2007 eget lovverk og politikk sammenlignet med anbefalingene i FNs rapport om vold mot barn. Den generelle konklusjonen var og er at norsk lovgivning og praksis er i samsvar med rapportens anbefalinger. For en nærmere beskrivelse av tiltak som er gjennomført, se Norges fjerde rapport til FNs barnekomité punktene 119-125, 514-535 og 537-546.

Sikre barn beskyttelse mot fysisk, seksuell og psykisk vold

JD: Arbeid med vold mot barn og vold i nære relasjoner har vært et av de største satsingsområdene på justisfeltet for denne regjeringen. Regjeringen har blant annet kommet med handlingsplanen "Vendepunkt", der det er lansert 50 tiltak for å styrke innsatsen mot vold i nære relasjoner, samt etablert ordningen med barnehus over hele landet.

Forbud mot alle former for vold mot barn

JD: Departementet har vurdert om dagens rettsstilstand etter "Klapsedommen" (Rt. 2005 side 1567) gjør det nødvendig å klargjøre barns strafferettslige vern mot fysisk avstraffelse. I Ot.prp. nr 22 (2008-2009) om lov om endringer i straffeloven 2005 uttaler departementet at gjeldende rett er slik å forstå at foreldrenes refsende maktanvendelse overfor barn i dag er uberettiget og straffbar, uansett om den skjer spontant og i oppdragelsesøyemed. Departementet har overveid å ta inn en bestemmelse i straffeloven som uttrykkelig fastslår at barn nyter det samme strafferettslige vern mot fysiske kroppskrenkelser som voksne, men har i lys av tilføyelsen i barneloven § 30 tredje ledd (som trådte i kraft 9. april 2010) ikke funnet dette nødvendig.

BLD: Barneloven § 30 ble endret i april 2010 for å klargjøre at enhver form for bruk av vold - herunder lette klaps - mot barn er forbudt, også som ledd i oppdragelsen. Selv en mild form for vold anses som en skadelig oppdragelsesmetode. Mindre vold i affekt er heller ikke tillatt. Foreldre har fremdeles rett til å sette grenser for sine barn i og med at de

har en rett og plikt til å ta omsorg for sine barn. Av forarbeidene (Ot. prp. nr. 104 (2008-2009)) fremgår at det i det enkelte tilfelle er tillatt å bruke noe fysisk makt i avvergelses- eller omsorgsøyemed for å hindre at barnet skader seg selv eller andre. Lettere klaps vil under enhver omstendighet være forbudt. Utover handlinger som klart skjer i avvergelses- eller omsorgsøyemed, vil det at atferden er rettet mot barn normalt senke terskelen for hva som rammes. Der en situasjon kan løses med lempeligere midler, vil det være forbudt å anvende fysisk tvang eller makt overfor barnet. Det skal lite til før fysisk maktbruk i barneoppdragelsen vil være straffbart

Forbudet omfatter også psykiske krenkelser og dette er presisert i bestemmelsen som sier at barn heller ikke skal utsettes for skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs opptreden. Det framgår av forarbeidene (Ot. prp. nr. 104 (2008-2009)) at forbudet omfatter alle måter å skade, skremme, ydmyke eller krenke barnet på uten bruk av fysisk makt, som er egnet til å gi barnet en følelse av frykt, avmakt, skyld, skam, mindreverd eller fortvilelse eller en grunnleggende følelse av ikke å være ønsket eller elsket. Eksempler (ikke uttømmende) er innelåsning av barnet i et rom, bruk av trusler om straff eller trusler om at barnet skal bli forlatt eller skadet, trusler om å skade en av barnets omsorgspersoner, søsken eller kjæledyr, ydmykelser, utskjelling, herunder å kalle barnet ved ukvemsord, følelsmessig manipulering, latterliggjøring, særlig mens andre hører på, nedvurdering, verbal trakassering og følelsmessig avvisning. Ved gjentakende mønstre skal det mindre til for at atferden vil rammes. Ved mer ekstreme handlinger vil en enkelthendelse være nok til at det rammes.

Hvorvidt den eller de konkrete handlingene faktisk rammes av straffeloven avhenger av domstolenes tolkning av de aktuelle bestemmelser i straffeloven i forbindelse med den konkrete straffesaken. Det er i forarbeidene lagt til grunn at et forbud i barneloven, som nå er innført, og den forståelse som legges til grunn i forarbeidene, vil få betydning for tolkningen av straffelovens bestemmelse. Det må også her kunne legges vekt på at det at atferden er rettet mot barn, senker terskelen for hva som rammes.

Barneloven § 30 tredje ledd lyder nå slik: *Barnet må ikke bli utsett for vald eller på annen vis bli handsamma slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare. Dette gjeld òg når valden brukast som ledd i oppsedinga av barnet. Bruk av vald og skremmande eller plagsam framferd eller annan omsynslaus åtferd overfor barnet er forbode.*

JD: I henhold til ny straffelov 2005 skal den øvre strafferammen for mishandling i nære relasjoner økes fra 3 til 6 år, og for grov mishandling fra 6 til 15 år, jf. §§ 282 og 283. Det foreslås også en betydelig straffeskjerpelse innenfor disse strafferammene. I § 77 bokstav h og i er det gjort til straffskjerpene omstendighet at lovbruddet henholdsvis "har rammet personer som er forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd" eller "er begått i nærvær av barn under 15 år". I påvente at den nye straffelovens ikrafttredelse er det foretatt enkelte endringer av strafferammene i gjeldende straffelov 1902. Ved lovendring 25. juni 2010 ble strafferammen i familievoldssaker økt fra 3 til 4 år, jf. § 219. Samtidig ble det fastsatt uttrykkelig at avvergingsplikten skal gå foran enhver taushetsplikt, jf. § 139 første ledd annet punktum.

Etterforskningsplikt ved plutselig og uventet barnedød

For ytterligere å styrke barns rettsikkerhet foreslo JD i høringsnotat 21. oktober å innføre en etterforskningsplikt ved plutselig og uventet barnedød, uavhengig av mistanke om straffbare forhold. Forslaget er sendt på alminnelig høring med høringsfrist 1. februar 2011.

Forskning og kunnskapsutvikling

I samarbeid med HOD, BLD og FD finansierer Justisdepartementet Nasjonalt Kunnskapscenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). Forskning og kunnskapsutvikling om vold og seksuelle overgrep mot barn er blant de sentrale hovedområdene for senteret. Rapporten "Oppdager sykehusene barnemishandling" ble publisert våren 2010.

Når det gjelder spredning av kunnskap om vold mot barn kan det også vises til prosjektet "Barn som lever med vold i familien" som ble igangsatt og finansiert av BLD, og som inngår som et tiltak i regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2004-2007). Tiltaket er videreført i nåværende handlingsplan "Vendepunkt" 2008-2011. Hovedmålet er å øke kunnskapen om vold og barn i hjelpeapparatet, med hovedfokus på familievernet og barnevernet. Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Senter for Krisepsykologi og Alternativ til Vold.

Forebygging

I handlingsplanen "Vendepunkt" del G er forebygging behandlet. Barn og unge er en viktig del av arbeidet. Status for oppfølgingen fra de ansvarlige departementene ligger på JDs hjemmesider. BLD har ansvar for tiltaket Alarmtelefonen for barn og unge, i samarbeid med JD. Telefonen skal bidra til at barn og unge som er utsatt for vold eller overgrep får hjelp. Alarmtelefonen kan kontaktes gjennom telefonnummer 116 111 eller www.116111.no. Prosjektperioden er juni 2009 – desember 2011. Departementene skal høsten 2011 ta stilling til om Alarmtelefonen skal videreføres eller ikke. En ekstern evaluering av Alarmtelefonen gjennomføres nå av Rambøll Management. Se også svar under anbefaling 37.

BLD: Det er fortsatt utfordringer knyttet til å utvikle og ta i bruk mer effektive forebyggingstiltak, og norske myndigheter vil arbeide videre med disse utfordringene. BLD og andre berørte departementer kommer til å vurdere mulige tiltak blant annet under arbeidet med å planlegge framtidig innsats i etterkant av Vendepunkt – Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2008-2011).

Sikre barns medvirkning

JD: Med virkning fra 1. juli 2008 er fornærmede og etterlatte gitt styrkede rettigheter til informasjon og deltakelse i straffesaksbehandlingen, samt fått rett til bistandsadvokat i større grad enn tidligere. Dette innebærer at ofre for vold i nære relasjoner gis rett til bistandsadvokat også før anmeldelse inngis. For nærmere omtale vises det til Ot. prp. 11 (2007-2008) om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte).

Det er opprettet 7 barnehus, utstyrt for dommeravhør, medisinske undersøkelser og rom for samtale/terapi, jf. kommentar til anbefaling 56.

Støttetelefonen for kriminalitetsofre ble åpnet 1. september 2008 og driftes av Kontoret for voldsoffererstatning / Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Støttetelefonen har nummer 800 40 008. Mer informasjon kan hentes på denne adressen; <http://stottetelefon.no/>

Styrking av det internasjonale engasjementet

UD: I tillegg til samarbeidet med FNs generalsekretærs spesialrepresentant for vold mot barn (jf. nedenfor) støtter Norge flere tiltak gjennom sivilt samfunn internasjonalt som handler om å følge opp FNs undersøkelse av vold mot barn, inkludert Child Rights Information Networks (CRINs) kampanje for å stoppe inhuman straff av barn og prosjekter i regi av organisasjonen Global Initiative to End all Corporal Punishment of Children. Norge var vertskap for et sidearrangement under FNs generalforsamling høsten 2010 hvor CRINs globale kampanje ble lansert. Oslo Fredssenter mottar støtte til et prosjekt som handler om å stoppe bruk av dødsstraff mot barn.

Norge støtter opp om arbeidet til FNs generalsekretærs spesialrepresentant for barn i væpnet konflikt og Sikkerhetsrådets overvåknings- og monitoreringsmekanisme for å stoppe rekruttering av barnesoldater og vold mot barn i væpnet konflikt. Norge er nest største giver i verden til UNICEF, den viktigste aktøren internasjonalt når det gjelder å fremme barns- og unges rettigheter, inkludert arbeid for å følge opp FNs undersøkelse av vold mot barn.

Norge har i tillegg vært pilotland for utviklingen av Europarådets retningslinjer for å stoppe vold mot barn (BLD).

Støtte til FNs generalsekretærs spesialrepresentant mot vold mot barn

UD: Norge har inngått en tre-årig avtale om å støtte FNs generalsekretærs spesialrepresentant mot vold mot barn i perioden 2009 – 2012. I tillegg til den økonomiske støtten er det etablert norsk politikk og støttet opp om spesialrepresentanten mot vold mot barn i multilaterale fora, bl.a. når det gjelder framleggelse av årlige rapporter med anbefalinger til FNs menneskerettighetsråd og FNs generalforsamling.

I samarbeid med FNs spesialrepresentant mot vold mot barn og Europarådet vil Norge arrangere og være vertskap for en internasjonal ekspertkonferanse med temaet ”vold mot barn i skolen” i juni 2011.

5. Familiemiljø og alternativ omsorg (artikkel 5, artikkel 18 nr. 1-2, artiklene 9-11, 19-21 og 25, artikkel 27 nr. 4 og artikkel 39)

Familiemiljø

33. Komiteen anbefaler parten å styrke innsatsen for å bistå foreldre med å utøve sitt foreldreansvar på en kompetent måte, styrke kompetansen til alle fagfolk og andre som er involvert i veiledning, konfliktløsning eller saker som gjelder familieoppløsning, for å hindre at familier blir oppløst eller finne best mulig løsninger når det gjelder barnefordeling, og hjelpe barn til å opprettholde kontakten med begge foreldre ved skilsmisse eller separasjon, samtidig som de hele tiden tar hensyn til hva som er best for barnet. Komiteen anbefaler også at det blir tatt behørig hensyn til barns rett til å leve med sine foreldre når det blir vurdert å utvise en forelder, og at fengselsmyndighetene tilrettelegger besøksordninger for barn som har far eller mor i fengsel. Komiteen anbefaler videre at barn gis rett til å henvende seg til barnevernet uavhengig av samtykke fra foreldrene, dersom det å informere foreldrene kan være til hinder for å gi barnet hjelp.

Familieoppløsning og barnfordeling:

BLD: Se oppfølgingen under pkt. 23 Barnets beste.

Utvisning av en forelder:

JD: UDI og UNE skal alltid vurdere om utvisning vil være et uforholdsmessig tiltak. Barnets beste blir da vurdert, og det er fastsatt i utlendingsloven at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved vurderingen av om utvisning vil være et uforholdsmessig tiltak overfor utlendingen selv eller hans nærmeste familiemedlemmer. Departementet mener at det blir tatt behørig hensyn til barna i slike saker. Hvis grunnlaget for utvisningen er ulovlig opphold eller arbeid med en varighet på mindre enn 2 år, skal det som hovedregel ikke utvises hvis utlendingen har barn i Norge som vedkommende har bodd/har hatt samvær med av et visst omfang, hvis vedkommende skal bo fast sammen med barnet, og vilkårene for familiegjeningforening er oppfylt. Videre skal innreiseforbudet som hovedregel ikke gjøres varig når utlendingen har barn og skal bo sammen med/ha samvær med barnet. Hvis utvisningsgrunnlaget er grove eller gjentatte brudd på utlendingsloven skal innreiseforbudet som hovedregel i slike tilfelle ikke settes til mer enn to år. Det kan imidlertid gis et varig innreiseforbud hvis utvisningen bygger på alvorligere straffbare forhold og der det er utøvet vold/overgrep mot nære familiemedlemmer.”

Samvær mellom barn og innsatt forelder:

Kriminalomsorgen skal sørge for at barns rett til samvær med sine foreldre særlig skal vektlegges under gjennomføringen av reaksjonen, jf straffegjennomføringsloven §3 2. avsnitt. Ved avgjørelser som gjelder domfelte eller varetektsinnsatte som har omsorg for eller regelmessig samvær med sine barn, skal det tas særlig hensyn til hva som er til barnas beste og barna har rett til å uttale seg om saker som direkte angår dem. Det fremkommer av St.melding nr 37 at det er et mål å legge forholdene til rette for å øke kontakten mellom innsatte og deres barn. Følgende tiltak er iverksatt:

- Opprettet egne besøkshus og besøksleiligheter i fengslene
- Tilbyr egne omvisningsbesøk for barn slik at de for eksempel kan se celle/rom til sine foreldre
- Igangsatt et arbeid med å tilby telefoning med web-kamera for å få større nærhet til sine barn/pårørende
- Etablert egne “Pappagrupper”/Foreldreveiledningskurs hvor det gis veiledning i rollen som forelder
- Gitt støtte til frivillige organisasjoner som tilbyr egne tiltak for barn med foreldre i fengsel. Eks For fangers pårørende og Røde Kors.
- Etablert et samarbeid med FFP for å videreutvikle kriminalomsorgens tilbud og organisering av arbeidet med kontakten mellom kriminalomsorgen og innsattes barn.

Barns rett til å henvende seg til barnevernet: BLD: Det stilles ikke i dag noe krav om at foreldrene må ha samtykket for at barn skal kunne henvende seg til barnevernet. Dersom barneverntjenesten mottar informasjon fra barn som gir rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven skal barneverntjenesten snarest undersøke forholdet. Ved undersøkelser kan dessuten både barneverntjenesten og sakkyndige som den har engasjert kreve å få samtale med barnet i enerom.

Barn som er fratatt sitt familiemiljø

35. Komiteen anbefaler parten å tilføre barnevernet de nødvendige ressurser, slik at det kan utvide og intensivere det forebyggende arbeidet i familier der det er fare for at barna ikke får den nødvendige omsorg og støtte, og sørge for at det foreligger alternative ordninger som kan gi barna den form for omsorg som er best for dem, dersom man ikke lykkes med forebyggende tiltak. Komiteen anbefaler videre at parten sørger for tett oppfølging av barn som er plassert i alternativ omsorg, at den regelmessig foretar en vurdering av om det er mulig å la barna flytte tilbake til sin familie, og at parten, dersom et barn blir værende i alternativ omsorg til det har nådd myndighetsalderen, tilrettelegger for barnets overgang til det voksne liv. Komiteen anbefaler også at parten tar i betraktning Retningslinjer for alternativ omsorg for barn i FN-resolusjon A/RES/64/142, som ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 2009.

Intensivering av det forebyggende arbeidet i barnevernet

BLD: Når det gjelder å tilføre barnevernet nødvendige ressurser, vises det til svaret under punkt 16.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil prioritere arbeidet med å utvikle og ta i bruk hjelpetiltak som har klart dokumenterte positive virkninger i barnevernet. Når det gjelder barn og unge med atferdsproblemer, finnes det familie- og nærmiljøbaserte tiltak med dokumentert effekt som blant annet PMTO (Parent management training Oregon) og MST (Multisystemisk terapi). Det er et mål å utvikle effektive og dokumenterbare hjelpetiltak også overfor barn og unge der problemene ikke primært er barnets eller ungdommens atferd. Målsettingen er å utvikle strukturendrende tiltak, i tillegg til kompenserende og avlastende tiltak som for eksempel støttekontakt og besøkshjem.

For å kunne gjøre hjelpetiltakene mer effektive, trenges mer forskningsbasert kunnskap. Høsten 2009 arrangerte Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet en nordisk forskerkonferanse om hjelpetiltak. I 2010 etablerte direktoratet et nordisk forskernettverk i samarbeid med Fafo, NOVA og Atferdssenteret. I samarbeid med utvalgte kommuner skal en forskningsstrategi med prioriterte temaer utvikles i 2011.

Spørsmålet om hvordan vi kan sikre kvalitativt gode barneverntjenester, ble blant annet diskutert i NOU 2009:8 Kompetanseutvikling i barnevernet. Utvalget vurderte dagens utdanninger i lys av barnevernets nåværende og framtidige kunnskapsbehov. Utredningen foreslår blant annet å styrke det faglige innholdet i grunnutdanningene og å innføre kvalitetskrav til studieopplegg, veiledet praksis og en autorisasjonsordning for barnevernspedagoger og sosionomer. Forslagene har vært på høring. I samarbeid med Kunnskapsdepartementet, og i tett samarbeid med utdanningsinstitusjonene, vurderer Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet nå oppfølgingen av utvalgets forslag.

Sørge for alternativ omsorg når det er nødvendig

BLD: Det vises til avsnittet over om hjelpetiltak og til punkt 223 i Norges fjerde rapport. Også utviklingen etter rapporteringen, viser den samme klare tendensen som ble beskrevet der. Antallet barn og unge med hjelpetiltak i løpet av året økte med 17 prosent fra 33.200 i 2006 til 38.700 i 2009. Antallet barn under barnevernets omsorg i løpet av året økte med 7 prosent fra 7.300 til 7.800 i samme periode, ifølge tall fra Statistisk Sentralbyrå.

Det har den senere tid vært en dreining fra å plassere barn og unge på institusjon til i større grad å ta i bruk hjemmebaserte tiltak og fosterhjem. Dette er en ønsket utvikling ut i fra et barnefaglig perspektiv.

Styrking av fosterhjemstilbudet er en prioritert oppgave innenfor barnevernet. Barne-, ungdoms- og familieetaten har fått tydelig krav om å prioritere rekruttering av fosterhjem. Alle regioner har økt sin innsats for å skaffe flere fosterhjem. Det er etablert regionale rekrutteringsprosjekter hvor kompetanseutvikling, temakampanjer og større samarbeid med fosterhjemstjenestene om rekrutterings- og opplæringsaktiviteter står sentralt. Økt bruk av fosterhjem i barnets familie- og nettverk er en sentral målsetting.

Med støtte fra Barne- ungdoms og familiedirektoratet gjennomføres nå et strategisk program for forskning om fosterhjem (2010-2013). Programmet inkluderer prosjekter ved flere norske forskningsmiljøer i samarbeid med partnere i Danmark og Sverige. Programmet startet med utarbeiding av en kunnskapsstatus som forelå i 2010. Temaene som inngår i programmet er blant annet veiledning til fosterforeldre, ”hvem er fosterbarna”, rekruttering av fosterhjem, ”matching” av fosterbarn og fosterforeldre, forsterkede fosterhjem, utilsiktede flyttinger, skole, utdanning og et delprosjekt med komparative analyser av hvordan det går med fosterbarna i Norge, Sverige og Danmark.

Gode institusjoner er også en helt nødvendig og viktig del av tiltaksapparatet. Institusjonstilbudet må avspeile at barn har forskjellige behov og det er derfor en viktig oppgave for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet å sikre et differensiert institusjonstilbud.

Tett oppfølging av barn i alternativ omsorg

Det følger av barnevernloven at barneverntjenesten skal følge nøye med på utviklingen til et barn som det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse for. Oppfølgingsansvaret overfor barnet omfatter et ansvar for å vurdere om omsorgsovertakelsen fungerer etter sitt formål og å vurdere om barnet får den omsorg og/eller behandling som forutsatt ved omsorgsovertakelsen. Oppfølgingsansvaret omfatter også et ansvar for å foreta eventuelle nødvendige endringer etter at omsorgsovertakelsen har vart en tid.

Ved omsorgsplasseringer av barn er det viktig å sikre barnet tilstrekkelig stabilitet og kontinuitet i omsorgssituasjonen. Å unngå utilsiktede flyttinger er høyt prioritert. Regionale statlige barnevernmyndigheter er forpliktet til å hjelpe kommunale barnevernmyndigheter i tilfeller hvor det er fare for at barn og unge må flyttes fra fosterhjemmet. Regionale statlige barnevernmyndigheter har også ansvaret for å sørge for at fosterforeldre i krise har tilgang til hjelp per telefon utenom det kommunale barnevernets ordinære åpningstider.

Det er også viktig å påse at det føres et forsvarlig tilsyn med barn som er under barnevernets omsorg. Barnekomiteen påpekte med grunnlag i tidligere statistikk at ikke alle barn som er plassert i fosterhjem hadde fått oppnevnt tilsynsfører slik de skulle. Også statistikk fra 2010 viser slike mangler. På denne bakgrunn understreket BLD i et brev til landets kommuner og fylkesmenn i desember 2010 kommunenes ansvar for å rekruttere og oppnevne tilsynsførere. Å poengtere at lovverket om tilsyn med barn i fosterhjem (barnevernloven § 4-22 fjerde og femte ledd og fosterhjemsforskriften) må følges, vil være en viktig del av departementets framtidige dialog med statlige tilsynsmyndigheter. Departementet vil følge utviklingen nøye.

Regelmessig vurdering av plassering

Vedtak om å overta omsorgen for et barn skal treffes av fylkesnemnda.

I følge barnevernloven skal fylkesnemnda oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse når det er overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Avgjørelsen skal likevel ikke oppheves dersom barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er,

at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet. Partene kan ikke kreve at en sak om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse skal behandles av fylkesnemnda dersom saken har vært behandlet av fylkesnemnda eller domstolene de siste tolv måneder.

Etter barnevernloven skal også foreldrenes utvikling følges nøye ved en omsorgsovertakelse. Barneverntjenesten skal kort tid etter en omsorgsovertakelse kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Hvis foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med andre deler av hjelpeapparatet. I 2009 ga det daværende Barne- og likestillingsdepartementet ut en veileder om oppfølging av foreldre med barn plassert i fosterhjem eller i institusjon. Målgruppen for veilederen er også foreldre til barn som er plassert utenfor hjemmet av barnevernet som hjelpetiltak. Et viktig formål med veilederen er å støtte foreldrene slik at barnet kan flytte hjem når dette er til barnets beste. God oppfølging av foreldrene vil også kunne bidra til større stabilitet og mindre konflikt for barnet som er plassert.

Departementet har i 2011 satt ned et offentlig utvalg som skal utrede det biologiske prinsipp i barnevernet. Prinsippet er særlig viktig i vurderinger av om familien skal få hjelp mens barnet bor hjemme, eller om det er best for barnet å bo utenfor hjemmet for en kort eller varig periode. Utvalget skal legge fram sin utredning innen 01.02.2012. Se også omtale under pkt. 23 – Barnets beste.

BLD har et mål om å videreutvikle og forbedre tilbudet barn mottar når de er under barnevernets omsorg. I 2010 gjennomførte Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) en brukerundersøkelse av alle barn og unge over 9 år som bor i barneverninstitusjoner, statlige fosterhjem eller som mottar MST (Multisystemisk terapi, foreldrestøttende tiltak). 815 barn og unge (38 prosent av de spurte) har besvart undersøkelsen. Resultatene viser at barn og unge opplever at de voksne hjelper dem og ønsker at de skal ha det bra. Brukerundersøkelsen peker også på konkrete forbedringsområder. Dette gjelder barnas opplevelse av trygghet der de bor, barnas opplevelse av å bli hørt og informert, det kommunale barnevernets oppfølging av barna og Barne- ungdoms- og familieetatens oppfølging av barnas skolegang. Bufdir vil følge opp med årlige brukerundersøkelser, med mål om et godt tilpasset tilbud til barn og unge som er under barnevernets omsorg eller som mottar hjelpetiltak som alternativ til omsorgsovertakelse, og at hjelpen skal gjøre barna bedre rustet til en selvstendig voksentilværelse.

Tilrettelagt overgang fra alternativ omsorg til det voksne liv

Det følger av barnevernloven at tiltak som er iverksatt før barnet fyller 18 år, kan videreføres eller erstattes med andre tiltak som reguleres av barnevernloven når barnet samtykker til det. Etter en lovendring som trådte i kraft 1. juli 2009, skal opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år begrunnes ut fra hensynet til barnets beste og regnes som enkeltvedtak som kan påklages. Hensikten med endringen er å understreke hovedregelen om at tiltak skal kunne videreføres etter at ungdom fyller 18 år. Endringen skal sikre at det alltid gjøres en grundig vurdering av om en ungdom skal ha ettervern og eventuelt hva det skal bestå av. Departementet skal følge opp lovendringen fra 2009 gjennom å revidere rundskrivet Tiltak for ungdom over 18 år.

BLD arbeider for å sørge for bedre overganger for barn som har blitt værende i alternativ omsorg til de når myndighetsalder. BLD har gjennomført to store prosjekt for å utvikle gode arbeidsmodeller for barnevernsungdom og utsatte unge i overgangen til voksenlivet. Det

viktigste funnet er at denne gruppen ungdom har behov for tett oppfølging av en person som kan støtte dem gjennom overgangsfaser og hjelpe den enkelte med å komme inn i og bli værende i utdanning og arbeid. BLD startet høsten 2010 opp Losprosjektet, der utvalgte kommuner i 8 fylker skal ansette støttepersoner – loser – som skal drive med tett oppfølging, motivasjonsarbeid og mobilisere tiltak for ungdom. Målgruppa er ungdom i alderen 14-23 med svak tilknytning til skole eller arbeid eller ungdom utenfor opplæring og arbeid.

Overgrep og omsorgssvikt

<p>37. Komiteen anbefaler parten å sørge for at barn og deres familier i alle deler av landet får den bistand de trenger, under hensyntagen til respekt for andre kulturer, og at barn får informasjon om alarmtelefonen og hvor de kan få hjelp.</p>
--

Bistand til barn som er utsatt for vold og overgrep

BLD: De lovmessige rammene rundt arbeidet med vold i nære relasjoner i Norge er nedfelt i to sentrale lover, barnevernloven og lov om barn og foreldre. Begge bygger på det grunnleggende prinsippet at barn skal gis god og forsvarlig omsorg. Barn skal føle seg trygge i hjemmet sitt. Den kommunale barneverntjenesten har et betydelig ansvar for å følge opp barn utsatt for vold og overgrep i hjemmet. Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for alle som oppholder seg i riket – det vil si også for utenlandske barn som oppholder seg i landet enten de er på ferie eller er asylsøkere. Mange barneverntjenester har etter hvert fått god kompetanse om vold og overgrep. En grunn til det kan være at BLD i perioden 2004–2009 har finansiert prosjektet ”Barn som lever med vold i familien” Hovedmålsettingen med prosjektet er kunnskapsutvikling og kunnskapsspredning om vold mot barn. I 2009 og 2010 ble det holdt nasjonale konferanser for barnevernet om erfaringer fra prosjektperioden. Det er utarbeidet flere publikasjoner fra prosjektet og det er nylig utgitt en fagbok for barnevernet til bruk i tjenestene og utdanningsinstitusjoner.

Respekt for andre kulturer

BLD: Ved plasseringer av barn utenfor hjemmet, fastsetter barnevernloven § 4-15 første ledd følgende: ” Innenfor den ramme som er fastsatt i § 4-14 skal stedet for plassering velges ut fra hensynet til barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. Det skal også tas tilbørlig hensyn til at det er ønskelig med kontinuitet i barnets oppdragelse, og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Det skal videre tas hensyn til hvor lenge det er trolig at plasseringen vil vare, og til om det er mulig og ønskelig at barnet har samvær og annen kontakt med foreldrene”.

Regjeringen er opptatt av å videreutvikle et faglig godt barnevern med god flerkulturell kompetanse, og god kunnskap om samisk barnevern i områder med samisk befolkning. Departementet er engasjert i dette blant annet gjennom finansiering av videreutdanningen ”Barnevern i et minoritetsperspektiv” og mentorordningen ”Nattergalen”.

Videreutdanningen Barnevern i et minoritetsperspektiv ble utviklet for å styrke den flerkulturelle kompetansen i barnevernet, som ledd i å gi barn og unge med minoritetsbakgrunn et likeverdig tjenestetilbud. Behovet for slik kompetanse underbygges av tilbakemeldinger fra praksisfeltet og statistikk som viser en økning i andelen barn med innvandrerbakgrunn i barnevernet. Et viktig grunnlagsdokument for utviklingen av videreutdanningen var en kunnskapsstatus fra NIBR som gjennomgår norsk og

internasjonal forskning på dette feltet fra 1995 til 2006 (Flerkulturelt barnevern, 2007). For å følge opp anbefalingene fra NIBR, satte BLD i gang arbeidet med å utvikle et praktisk opplegg for kompetanseheving i barneverntjenesten. Dette arbeidet resulterte i videreutdanningen Barnevern i et minoritetsperspektiv ved Høgskolen i Telemark, Høgskolen i Oslo, Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Finnmark i perioden 2008 - 2010.

Videreutdanningen er nå evaluert av NTNU Samfunnsforskning og departementet er i ferd med å vurdere en eventuell videreføring av denne utdanningen. Mentorordningen Nattergalen er for tiden under evaluering av NOVA. Departementet vil blant annet på bakgrunn av evalueringsfunnene ta stilling til behovet for videre innsats på dette området.

Informasjon om alarmtelefonen for barn og unge

BLD: En informasjonsplan om Alarmtelefonen for barn og unge ble satt i verk i desember 2009. Planen inkluderer mange målgrupper, for eksempel kommuner, skoler, helsetjenester for barn og unge, politiet m.m. Berørte direktorater har oppfordret sektorene som de har et overordnet ansvar for om å spre informasjon om Alarmtelefonen. For eksempel har Utdanningsdirektoratet bedt alle skoleeiere og skoler sørge for at en informasjonsplakat om Alarmtelefonen 116 111 blir hengt opp i samtlige klasserom i barne- og ungdomsskolene. I uke 9 i 2011 ble det sendt ut informasjon per post om Alarmtelefonens telefonnummer til alle husstander i landet. Dette er et informasjonstiltak som ble gjennomført i samarbeid med Stine Sofies Stiftelse og Alarmtelefonen. Alarmtelefonen evalueres i løpet av 2011.

6. Grunnleggende helse og velferd (artikkel 6, artikkel 18 nr. 3, artiklene 23, 24 og 26 og artikkel 27 nr. 1-3)

Helse og tilgang til helsetjenester

39. Komiteen anbefaler partene å sørge for at barn har tilgang til helsetjenester av god kvalitet overalt i landet, herunder på skolene.

HOD: I tillegg til vanlige pasientrettigheter har barn i Norge rett til å få utført jevnlig helsekontroller. Disse blir for det meste utført på helsestasjoner, men utføres også av fastleger. Alle barn og unge i Norge blir innkalt til regelmessige tannhelsekontroller fra ca 3 års alder og frem til de fyller 20 år. Kommuner plikter også å tilby skolehelsetjeneste som innebærer at alle norske skolebarn har en helsetjeneste som er tilknyttet skolen. Det er varierende tilgjengelighet og kapasitet i skolehelsetjenesten i kommunene.

I forbindelse med gjennomføring av Opptrappingsplan for psykisk helse (1998-2008) ble helsestasjonstjenesten og skolehelsetjenesten styrket med 746 årsverk. Dette var en økning på 93,5 % av de planlagte 800 årsverkene som var tiltenkt tjenesten i planperioden. I denne planperioden er tjenesten styrket med 27 %. I årene 2008 – 2010 er det til sammen bevilget 16 mill kroner til skolehelsetjenesten i kommuner med store sosiale helseforskjeller. I år bevilges 9,2 millioner kroner til dette tiltaket.

Som forberedelse til samhandlingsreformen ble det i 2010 bevilget 230 mill i frie inntekter til kommunene for å styrke det forebyggende arbeidet. Bevilgningen er videreført i 2011.

Etter at Stortinget har behandlet forslaget til ny lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, vil HOD gjennomgå forskrifter til loven, herunder Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Fra september 2008 ble det innført en egen ventetidsgaranti for barn og unge under 23 år med psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet. Garantien innebærer at for alle under 23 år som henvises til spesialisthelsetjenesten, skal det vurderes innen 10 virkedager om de har rett til nødvendig helsehjelp. Normalt er denne fristen 30 virkedager i den øvrige spesialisthelsetjenesten. Garantien innebærer videre at man ikke skal vente lenger enn 65 virkedager før behandling senest settes i verk, dersom man er gitt rett til nødvendig helsehjelp. Gjennom denne ventetidsgarantien er barn og unge med psykiske lidelser og/eller rusmiddelavhengighet sikret kort vurderingstid og kortere ventetider enn øvrige pasienter i spesialisthelsetjenesten.

Unge menneskers helse

41. **Komiteen anbefaler parten å videreføre og styrke arbeidet for å redusere misbruket av rusmidler, og ta i betraktning komiteens generelle kommentar nr. 4 (CRC/GC/2003/4), om unge menneskers helse og utvikling, i dette arbeidet.**

HOD: Arbeidet for å redusere misbruk av rusmidler videreføres. Norge ligger generelt høyt på den europeiske statistikken over overdosedødsfall. Men, slik også EMCDDA påpeker i sin årsrapport, er det store forskjeller i måten de forskjellige europeiske landene registrerer slike dødsfall på. Det er derfor grunn til å anta at metoden overdosedødsfall i Norge registreres på er en vesentlig forklaring på de høye tallene i Norge. Dette gjelder også de unge. Samtidig er det grunn til å understreke at det i Norge er en rekke tiltak som også er iverksatt for å kunne redusere overdosedødsfallene; lavterskel helsetiltak, oppsøkende team, rusakuttmottak i mange av de største byene og Gatehospital i Oslo. Videre skal det ved alle uttrykninger ved overdoser foretas en medisinsk forsvarlig behandling på stedet og i tillegg sikre at den rusmiddelavhengige blir fulgt opp enten i spesialisthelsetjenesten eller i kommunale tiltak.

Psykisk helsevern

43. **Komiteen anbefaler parten å fortsette å utvikle alle områder av det psykiske helsevernet for barn og unge, herunder forebygging, behandling av vanlige psykiske helseproblemer i primærhelsetjenesten og spesialistbehandling for alvorlige lidelser gjennom et økende antall spesialutdannede fagpersoner som arbeider med barn innenfor det psykiske helsevernet, og redusere ventetiden for psykiske helsetjenester. Komiteen anbefaler også at parten nøye gjennomgår problemet med den altfor omfattende bruken av sentralstimulerende midler i behandlingen av psykiske problemer hos barn, og at den treffer tiltak for å gi barn som har fått diagnosen ADHD, og deres foreldre og lærere, tilgang til et bredt spekter av psykologiske, pedagogiske og sosiale tiltak og behandlingsmuligheter.**

Forebygging og behandling av psykiske helseproblemer

HOD: Helse- og omsorgsdepartementet viser til at tilbudet til barn og unge gjennom Opptrappingsplanen for psykisk helse (1999-2008) er blitt vesentlig forbedret. Antall barn og unge som i dag mottar behandling er mer enn fordoblet sammenliknet med 1998 og dekningsgraden er på om lag 5 prosent. Dekningsgrad betyr andel av barn og unge i befolkningen som får hjelp fra spesialisthelsetjenesten i løpet av et år. Satsningen på psykisk helse, herunder tjenester til barn og unge, skal videreføres. Det er bl.a. stilt som krav til de regionale helseforetakene for 2010 at antall konsultasjoner innen ambulant virksomhet for barn og voksne skal økes med 10 prosent og at ventetidene skal reduseres. Foretakene er pålagt å rapportere om måloppnåelsen. Målet nå er å få en sterkere kommunehelsetjeneste som kan gi flere hjelp i 1. linje.

Barn av psykisk syke og rusmiddelavhengige

HOD: Stortinget vedtok i 2009 endringer i helsepersonelloven som gir helsepersonell plikt til å bidra til at barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige og alvorlig syke eller skadde foreldre oppdages tidligere og får tilbud om nødvendig oppfølging. Dette styrker rettsstillingen for disse barna. Endringene trådte i kraft fra 2010. Det er utarbeidet et rundskriv for å utdype og forklare de nye endringene. Etter endringene i spesialisthelsetjenesteloven er helseforetakene fra 2010 forpliktet til å ha barneansvarlig personell på postene.”

BLD: Regjeringen har iverksatt en satsning rettet mot barn av psykisk syke og/eller rusmiddelavhengige foreldre, 2007-2014, jf (St.prp. 1 (2007-2008)). Som ledd i denne satsingen iverksatte BLD *Modellkommuneprosjektet*. BLD oppnevnte 26 kommuner som modellkommuner fra 2007-2014. Målet er å utvikle og finne frem til gode modeller for tidlig intervensjon, forebyggende tiltak og helhetlig og systematisk langsiktig oppfølging av barn i denne målgruppen. Målgruppen for disse barna er fra spedbarnsalderen til skolealder. Videre er målet å oppnå nært samspill mellom etater og nivåer, styrke kompetansen om barna i det kommunale og statlige tjenesteapparatet og utvikle gode metoder og modeller for samarbeid på tvers av etater og nivåer. HOD og BLD samarbeider om Modellkommuneprosjektet gjennom underliggende etater (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet).

Barn som har fått diagnosen ADHD

HOD: Til påstanden vedrørende problematisk bruk av sentralstimulerende legemidler i behandling av barns psykiske problemer, opplyses det om at Helsedirektoratet i 2002 - på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet - utarbeidet regelverk for legers rett til å rekvirere sentralstimulerende legemidler. Direktoratet utga også en veileder i 2005 om diagnostikk og behandling av ADHD. Ifølge regelverk og veileder er legemidler en viktig del av behandlingen, men skal bare benyttes i kombinasjon med spesialpedagogiske og psykososiale støttetiltak. Både regelverk og veileder skal etter planen revideres og ferdigstilles innen 1. mai 2011. I forbindelse med revideringen vil det bli understreket enda tydeligere at annen behandling bør prøves ut før man begynner å bruke legemidler, samt at annen behandling alltid skal brukes i tillegg til legemidler.

Skadelig tradisjonsbestemt praksis

45. Komiteen oppfordrer parten til å videreføre og styrke de forebyggende og beskyttende tiltakene, særlig når det gjelder barn, for å bekjempe problemene med kjønnslemlesting, tvangsekteskap og ekteskap mellom slektninger, herunder straffefølgelse av de som står bak disse handlingene. Komiteen oppfordrer parten til å samarbeide med lokale ledere og frivillige organisasjoner, for å spre kunnskap om de negative virkningene av slik praksis, analysere informasjon som er samlet inn om tvangsekteskap, for å finne den reelle årsaken til den rapporterte økningen i slike ekteskap i Norge, og inkludere kampen mot kjønnslemlesting og tvangsekteskap i landets internasjonale samarbeid.

BLD: Norge jobber aktivt mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gjennom Handlingsplan mot tvangsekteskap (2008-2011) og Handlingsplan mot kjønnslemlestelse (2008-2011). Se Norges 4. rapport, pkt. 315- 332, og ”Oppdatert informasjon til Norges 4. rapport til FNs komité for barns rettigheter, sendt komitéen 27. november 2009. Begge de to planene blir følgevaluert gjennom hele planperioden. For å kunne gjøre korrigeringer underveis i arbeidet utarbeides det delrapporter som kommer med konkrete anbefalinger for å styrke arbeidet med gjennomføringen av tiltakene i planen. Evalueringene kommer også med langsiktige anbefalinger om hvordan arbeidet på disse områdene bør videreføres etter 2011. Disse anbefalingene er viktige i det strategiarbeidet Norge har startet for å videreutvikle arbeidet mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap etter 2011. Komiteens anbefalinger vil også bli vurdert i dette arbeidet.

Tiltak for å bekjempe tvangsekteskap

Et viktig lavterskeltilbud som møter ungdommen der de er, er minoritetsrådgiverordningen. Det er utplassert 30 rådgivere ved ulike videregående skoler rundt i landet med høy minoritetsandel (mer enn 20 prosent). Fra ordningene kom på plass i 2008 har det vært en jevn økning i antall henvendelser. For ungdom over 18 år som må bryte med familien er det etablert et nasjonalt botilbud som innen utgangen av 2011 vil bestå av mellom 30-35 plasser. Ungdom under 18 år skal bli ivaretatt av barnevernet.

Det er også etablert en ordning med integreringsrådgivere som skal ambulere mellom utenriksstasjoner i områder som har betydelig utvandring til Norge, og hvor tvangsekteskap forekommer. Integreringsrådgiverne bidrar til å styrke saksbehandlingen i saker som omhandler tvangsgifte og tilgrensende familierelaterte saker. I tillegg skal de bidra til økt kompetanse på feltet ved utenriksstasjonene. Kompetanseteam mot tvangsekteskap er et annet sentralt tiltak. Det er et tverretattlig rådgivende team med representanter fra både politi, barnevernsmyndigheter og utlendingsmyndigheter.

Institutt for samfunnsforskning skriver (i andre delrapport i følgeevalueringen av handlingsplanen) at integreringsrådgiverne har bidratt positivt til å synliggjøre og kunnskapsforankre et eksisterende arbeid ved utenriksstasjonene. Siste rapport fra ISF vil foreligge i november 2011.

IMDi prøver å sette fokus på problematikk som peker seg ut i arbeidet mot tvangsekteskap, for å få mer kunnskap om det. I 2011 vil det utlyses to prosjekter : *Hvordan se og bistå unge som er utsatt for æresrelatert ekstrem kontroll* og *Dialog som metode i arbeidet med å forebygge og håndtere saker om religiøse ekteskap, saker om ekstrem kontroll og andre former for æresrelatert vold.*

I 2005 undertegnet Norge og Pakistan en avtale (familieprotokoll) som blant annet skal bidra til å sikre retten til å gifte seg av egen fri vilje. Protokollen følges opp årlig i nær kontakt med Den pakistanske ambassaden i Oslo og pakistanske myndigheter i Islamabad.

Økning i antall registrerte tvangsekteskapsaker

Kompetanseteam mot tvangsekteskap har hatt økning i saker helt siden start (høsten 2004). Det at flere henvender seg kan tyde på at det er en økende bevissthet om egne rettigheter og muligheter for å få hjelp, både til å håndtere situasjonen og til å komme seg ut av et tvangsekteskap. Stadig økning i henvendelser til kompetanseteamet viser også at hjelpeapparatet/førstelinjetjenesten har blitt flinkere til å fange opp problematikken og faktisk adresserer den som tvangsekteskap eller tilgrensende problematikk. De siste tallene fra IMDi (for 2010) viser at det faktisk er nedgang i antall saker til minoritetsrådgiverne og integreringsrådgiverne. Dette kan være naturlige variasjoner fra år til år som kan henge sammen med elevsammensetningen på skolene de er utplassert. En kort analyse av tallene er gitt i IMDis underveisrapport om IMDis arbeid mot tvangsekteskap i perioden juni 2008 til april 2010.

Etterforskning og straffeforfølgelse i saker om tvangsekteskap.

JD: Norge avviser komitéens påstand om manglende etterforskning og straffeforfølgelse i saker om tvangsekteskap. Ved lov 4. juli 2003 nr. 76 ble det tilføyd en egen bestemmelse om tvangsekteskap i straffeloven § 222 annet ledd. Norges Høyesterett avsa dom om brudd på bestemmelsen i 2006, jf. Rt. 2006 side 140. I nevnte sak ble en far og en halvbror dømt til henholdsvis 2 år og 6 måneder og 2 år for å ha truet med vold for å forsøke å tvinge sin datter/halvsøster til å inngå ekteskap da hun var 17 år. For øvrig kan det nevnes at det nylig ble avsagt en dom om tvangsekteskap i Oslo tingrett, jf. dom av 21. februar 2011. En jente ble, gjennom en seremoni med en imam til stede, giftet bort til sin fetter i en alder av 13 år og 7 måneder, mot sitt ønske. Fra og med noen måneder etter vielsen begynte fetteren å tiltvinge seg sex, i form av samleie. Jenta ga hele tiden uttrykk for at hun ikke ville, hvilket resulterte i tvang og drapstrusler. Fetterens straff lød på fengsel i 5 år og 6 måneder. Faren og tanten ble dømt til fengsel i 3 år og 6 måneder. Moren fikk også en straff på fengsel i 3 år og 6 måneder, men i hennes tilfelle kunne 2 år og 6 måneder gjøres betinget, grunnet blant annet psykiske problemer. Dommen er ikke rettskraftig.

Tiltak for å bekjempe kjønnslemlestelse

BLD: Handlingsplanen mot kjønnslemlestelse (2008-2011) ble rapportert om både i Norges 4. rapport, pkt. 315-320, og i "Oppdatert informasjon til Norges 4. rapport til FNs komité for barns rettigheter, sendt komitéen 27. november 2009.

Nasjonal kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har gjennom handlingsplan for kjønnslemlestelse (2008-2011) fått i oppdrag å være et nasjonalt kompetansemiljø som skal ha et tett samarbeid med andre relevante nasjonale og regionale kunnskapssentre. Senteret skal formidle kunnskap, drive kompetanseutvikling, bygge nettverk og utføre forsknings- og utviklingsarbeid. I planperioden er det også etablert en tilskuddsordning til frivillige organisasjoners holdningsskapende arbeid mot kjønnslemlestelse.

Norad har etablert et nettverk for frivillige organisasjoner og fagfolk som arbeider mot kjønnslemlestelse for erfarings- og informasjonsutveksling. Høsten 2008 arrangerte Norad et seminar for frivillige organisasjoner og diaspora i Norge for erfaringsutveksling og diskusjon om hvordan den norske innsatsen mot kjønnslemlestelse kan styrkes internasjonalt. Seminaret ble fulgt opp med et kurs i prosjektformulering.

Straffeforfølgelse i saker om kjønnslemlestelse

JD: Det er foretatt en lovendring i gjeldende straffelov 1902 § 68, slik at foreldelsesfristen i saker om kjønnslemlestelse løper fra fornærmede fyller 18 år. Kjønnslemlestelse rammer gjerne svært unge jenter. Ofte er det nærstående som står bak eller medvirker til lovbruddet. De vil trolig også gi fornærmede inntrykk av at handlingen er nødvendig og riktig. Det kan ta lang tid før fornærmede innser at hun har vært utsatt for et overgrep og at det er straffbart. Lovendringen gjelder alle overtredelser av forbudet mot kjønnslemlestelse som skjer etter, eller som er begått men ikke foreldet ved ikraftsettelsestidspunktet. Lovforslaget trådte i kraft straks det var sanksjonert av Kongen i Statsråd, 19. juni 2009. Videre er strafferammene for kjønnslemlestelse utvidet til fengsel inntil 4, 8 og 10 år, avhengig av inngrepets skadevirkninger, jf. lov om endringer i straffeloven 1902 mv. 25. juni 2010 nr. 46 (tidligere strafferammer var henholdsvis 3, 6 og 8 år).

Retten til en akseptabel levestandard

47. **Komiteen anbefaler parten å treffe tiltak for å beskytte barn som lever i fattigdom mot skadelige følger av denne situasjonen, særlig gjennom spesifikk omsorg og opplæring i tidlig alder, målrettede programmer i skolen for å kompensere for manglende utvikling og læring, tiltak for bedre kosthold og helse for barn fra ressursvake grupper og tiltak for å gjøre kommunale boliger mer barnevennlige. Komiteen ber videre innstendig parten om å sørge for at fattige familier får den nødvendige bistand uavhengig av hvor i landet de bor.**

Økonomiske ytelser til barnefamilier

AD: Fra 1. januar 2010 er det tatt inn et eget ledd i formålsbestemmelsen til lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen, som sier at loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Dette vil være førende for alle tjenester etter loven. De økonomiske ytelsene tildeles av kommunene, som også skal vurdere den enkelte families behov. Staten fastsetter veiledende retningslinjer for stønadsnivået, herunder egne veiledende retningslinjer for stønad til barns livsopphold. Undersøkelser viser at de statlige veiledende retningslinjene i stor grad følges, og at de lokale variasjonene er små. Staten har også presisert at kommunene skal legge stor vekt på at barn og unge i fattige familier har rett til en mest mulig normal oppvekst, blant annet gjennom deltakelse i fritidsaktiviteter. Arbeids- og velferdsdirektoratet arbeider med nytt rundskriv til loven. Her vil hensynet til barn og unge bli særlig fremhevet.

I gjeldende rundskriv til loven er barns behov særlig omtalt. Det er lagt stor vekt på at barn skal ha en mest mulig normal oppvekst til tross for familiens dårlige økonomi. Det står blant annet at "Barn skal ha en trygg oppvekst og kunne delta i alminnelige aktiviteter, selv om foreldrene har vanskelig økonomi [...]. Særlig når det gjelder barn og unge er det viktig at de har anledning til å delta i den type aktiviteter som er vanlig for jevnaldrende barn på stedet, for eksempel idrettslag, skolekorps, kor mv.[...] I den grad dette krever særlig utstyr, er slikt utstyr en del av livsoppholdet. [...]" Utgifter til barns deltakelse i alminnelige fritidsaktiviteter og nødvendig utstyr inngår i kjerneområdet i lovens livsoppholdsbegrep, dvs. at slike utgifter i alle tilfeller skal vurderes som en del av livsoppholdet. Videre heter det i rundskrivet at "Utgifter knyttet til spesielle begivenheter (julefeiring, fødselsdager, dåp, konfirmasjon, høytids- og merkedager knyttet til andre

kulturer osv.) er isolert sett ikke nødvendige for den enkeltes livsopphold. Etter en helhetsvurdering av søkerens situasjon kan det likevel være åpenbart urimelig ikke å innvilge hjelp til denne type utgifter. Også her må det tas særlig hensyn til barns behov.”

De kommunale sosiale tjenestene arbeider ut fra kunnskap om at ”når barnefamilier lever under svært vanskelige økonomiske forhold, preger dette barnas oppvekstvilkår, og det kan bidra til å gjøre oppveksten vanskelig. Det kan være godt forebyggende arbeid for barn å sørge for at disse familiene er i stand til å gi barna tryggere materielle kår.”

Helsehjelp

HOD: Alle barn i Norge under 16 år har rett på gratis helsehjelp, og psykologhjelp er gratis for barn under 18 år. Videre kan nevnes at helsepersonell har en varslingsplikt til sosialtjenesten og barneverntjenesten dersom de i sitt arbeid blir oppmerksom på forhold som bør føre til tiltak fra henholdsvis sosial- eller barneverntjenestens side.

Handlingsplan mot fattigdom

BLD: Regjeringens handlingsplan mot fattigdom inneholder en rekke tiltak som skal bidra til å forebygge og redusere fattigdom, og som skal beskytte barn mot konsekvensene av fattigdom. Det er siden 2004 gitt tilskudd til kompetanse- og utviklingstiltak for å forebygge og redusere fattigdom blant barn, unge og barnefamilier som er i kontakt med arbeids- og velferdsforvaltningen. Formålet er å forebygge og redusere fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge ved å styrke det sosiale og forebyggende arbeidet i kommunene, utvikle nye tiltak overfor målgruppen, styrke samarbeid og samhandling lokalt og sentralt, bl.a. mellom barnevernet og de sosiale tjenestene, og å styrke og utvikle kunnskap og kompetanse blant aktørene i lokalsamfunnet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har sammen utarbeidet en kompetanseplan for sosialtjenesten og barnevernet som en del av satsingen mot barnefattigdom.

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn

BLD har siden 2003 rettet en særlig innsats mot barn, unge og familier med fattigdomsproblemer gjennom tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn. Formålet er å bidra til gode oppvekst- og levekår i større bysamfunn og utjevne levekårsforskjeller blant barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer. Ordningen omfatter 23 større bysamfunn og syv prioriterte bydeler i Oslo. Siden 2007 har denne innsatsen ligget på 31,5 mill kroner pr år. Det gis tilskudd til:

- Tiltak som fremmer deltakelse i ferie- og fritidsaktiviteter for barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer.
- Tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning.
- Langsiktige og samordnende tiltak som bidrar til å motvirke marginalisering av barn og unge som berøres av fattigdomsproblemer. Tiltakene skal ta sikte på å utvikle arbeidsformer og metoder som bidrar til skape åpne og inkluderende sosiale arenaer for målgruppen.

7. Utdanning, fritid og kulturelle aktiviteter (artiklene 28, 29 og 31)

Utdanning, herunder yrkesopplæring og yrkesveiledning

49. **Komiteen oppfordrer parten til å intensivere arbeidet med å opplyse alle foreldre om verdien av at barna får opplæring i tidlig alder, og skaffe plass i barnehager av god kvalitet til alle barn, særlig innvandrerbarn og andre barn som har behov for støtte til tidlig opplæring. Komiteen anbefaler også at parten innstendig anmoder kommunene om å innføre de nye språklæreplanene i sine skoler, slik at barna blir bedre i stand til å følge undervisningen, og at parten treffer tiltak for å sikre at barna fullfører skolegangen, med særlig fokus på grupper som tradisjonelt har høy frafallsprosent. Komiteen anbefaler videre at parten viderefører og styrker innsatsen for å bekjempe mobbing i skolen, og at den inviterer barna til å delta i arbeidet med å redusere og eliminere slik skadelig atferd.**

Barnehageplass for alle barn

KD: I 2009 ble det innført lovfestet rett til barnehageplass og det er nå full barnehagedekning. Antall minoritetsspråklige barn i barnehage har økt fra 53,6 prosent i 2005 til 70,6 prosent i 2009. Antall femåringer har økt fra 82,4 prosent til 94,6 prosent. Bydelene har drevet med utstrakt informasjonsarbeid for å rekruttere barn til barnehagene, blant annet gjennom samarbeid med andre instanser som f.eks. helsestasjoner, og ved utstrakt informasjonsarbeid i nærmiljøet. BLDs forsøk med gratis kjernetid (se nedenfor) har økt rekruttering til barnehager i områder med stor andel minoritetsspråklige familier, både fordi tilbudet har medført lite kostnader for foreldre, og fordi foreldre som ikke har vært kjent med barnehage fra før av, har foretrukket et korttidstilbud fremfor et heldagstilbud. Korttidstilbudene har videre rekruttert til heldagstilbud.

Samarbeid mellom hjem og barnehage

KD: Regjeringen opprettet Foreldreutvalg for barnehager (FUB) i 2010. FUB skal arbeide for at foreldre blir hørt, og være et rådgivende organ for departementet i saker som omhandler samarbeid mellom hjem og barnehage. Utvalget kan styrke deltakelsen i barnehage ved at de sørger for at det er tillit mellom barnehage og foreldre. Utvalget har blant annet blitt tildelt midler for å utarbeide et veiledningshefte om foreldresamarbeid, rettet mot både foreldre og personale i barnehagene. I tillegg har regjeringen utarbeidet en brosjyre som heter "Velkommen til barnehagen", og som gir grunnleggende informasjon om barnehage og foreldresamarbeid. Brosjyren er oversatt til nord-samisk, engelsk, somalisk, arabisk og polsk.

Gratis kjernetid i barnehage

BLD: I 2011 utvides forsøket med gratis kjernetid i barnehage for barn i enkelte områder med en høy andel innvandrere. Områder i Oslo, Drammen og Bergen vil da omfattes av ordningen. Formålet med tiltaket er å forberede barna på skolestart, å bidra til sosialiseringen generelt og å bedre norskkunnskapene for barn som har annet morsmål. Mens barna er i barnehage får foreldrene mulighet til å lære norsk, de gis foreldreveiledning eller lignende. Resultater fra forsøkene i Oslo viser at innføringen av gratis kjernetid har ført til at antallet minoritetsspråklige i barnehagen har økt. Midlene har hatt en positiv effekt på språkmiljøet i barnehagene, på de ansattes kompetanse om språkstimulering, samt at foreldrene er trukket sterkere med i utviklingen av barnas språkferdigheter.

Barn som har behov for tidlig støtte og oppfølging i barnehage og skole

KD: Flere offentlige utvalg nedsatt av regjeringen har den senere tiden behandlet problemstillinger og foreslått tiltak som berører barn med behov for særskilt oppfølging. Departementet har som oppfølging av Midtlyngutvalget lagt frem Meld.St 18 (2010-2011) Læring og fellesskap. Departementet jobber fortsatt med å vurdere eventuell oppfølging av Østbergutvalget. Disse utvalgene skulle utrede henholdsvis bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov, herunder barnehage, og opplæringstilbudet til minoritetsspråklige barn, unge og voksne. Videre nedsatte regjeringen i 2009 et offentlig utvalg som på bakgrunn av tiltak fremmet i Stortingsmelding nr. 41 skulle utrede et systematisk pedagogisk tilbud til alle førskolebarn. Dette utvalget leverte sin innstilling 1. oktober. Utvalget foreslår gratis, men ikke obligatorisk barnehagetilbud 20 timer pr. uke for barn i alderen 3-5 år. KD arbeider fortsatt med høringssvarene.

Tiltak for å sikre at ungdom fullfører videregående opplæring

Frafall i videregående opplæring er ofte et resultat av mange og komplekse utfordringer. Tiltak gjennom hele opplæringsløpet er viktig. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å redusere frafallet i videregående opplæring i tråd med St. meld. nr. 44 (2008-2009) Utdanningslinja.

Ny GIV - Gjennomføring i videregående opplæring

Ny GIV er en nasjonal dugnad for å øke gjennomføringen i videregående opplæring. Partnerskap mellom staten og fylkeskommunene ble inngått høsten 2010. Det er enighet om prinsipper for et felles indikatorsett, slik at gjennomføring/fracfall telles på samme måte i alle fylker. Dette gir et godt utgangspunkt for måltall og monitorering av gjennomføringen i videregående opplæring.

Et *overgangsprosjekt* er iverksatt; med hovedvekt på tett oppfølging av de svakeste elevene siste del av 10. klasse og i videregående opplæring. Oppfølgingen baseres på en avtale som inngås mellom elev/foresatte og skolen. Det er lagt opp til at det skal prøves ut ulike modeller, og det er lagt til rette for at kommunene kan få innvilget forsøk etter opplæringsloven. Det vil bli lagt særlig vekt på å utvikle elevenes regne-, skrive og leseferdigheter slik at de får bedre forutsetninger for å gjennomføre videregående opplæring. Elevene vil få tilbud og intensiv opplæring i dette, og 600-700 lærere skolerens første året.

Alle fylkeskommuner er med (99 videregående skoler), og disse etablerer et tett samarbeid med et antall kommuner i sitt fylke. Overgangsprosjektet skal dekke 30-50 prosent av det samlede antall 10. klassinger i fylket det første året. Antall kommuner skal økes så raskt som mulig, og innen 2013 skal overgangsprosjektet dekke alle kommuner, ungdomsskoler og videregående skoler i alle fylker. I dag er 54 kommuner med 205 ungdomsskoler med.

Oppfølgingsprosjektet (OT/NAV)

En stor utfordring er alle de ungdommene som verken er i videregående utdanning eller i arbeid. Disse mottar i dag ikke den oppfølging og bistand som er nødvendig for at flere skal returnere til videregående opplæring eller komme seg inn i arbeidslivet. Fylkeskommunens egne tall viser at den fylkeskommunale Oppfølgingstjenesten (OT) ikke klarer å komme i kontakt med, og derfor mangler oversikt over, om lag en tredjedel av de 30 000 ungdommene som er målgruppen til OT (unge mellom 16-21 år utenfor skole og arbeid). Da vet vi ikke

hvor mange ungdommer som *reelt sett* har behov for oppfølging og bistand og som i dag ikke får dette.

Ungdom utenfor skole og/eller arbeid er ofte i en sammensatt og vanskelig situasjon. Det er derfor viktig at den oppfølgingen som gjøres fra OT og NAV inngår i en sammenheng av støttefunksjoner, eksempelvis gjennom kommunale tjenester, boligmyndigheter, rus og helse, barnevern og andre. Målet med prosjektet er å skape et bærekraftig, strukturert og målrettet system slik at flest mulig i oppfølgingstjenestens målgruppe motiveres og kvalifiseres til deltakelse i opplæringsløp som gir grunnkompetanse, yrkeskompetanse eller studiekompetanse.

Losprosjektet

BLD startet høsten 2010 opp Losprosjektet for å styrke oppfølging av utsatt ungdom. Foreløpig deltar et utvalg kommuner fra 6 fylker i prosjektet. I tillegg skal prosjektet utvides med kommuner fra 2 nye fylker i 2011. Formålet er å bedre tilknytning til skole og arbeid blant særlig risikoutsette unge i alderen 14-23 år. Gjennom Losprosjektet skal ungdom få en kontaktperson – en los - som skal følge opp ungdommene og hjelpe dem med å nyttiggjøre seg av tilbud fra ulike hjelpetjenester. BLD samarbeider med Kunnskapsdepartementet og Arbeidsdepartementet om gjennomføringen av prosjektet.

Tiltak mot mobbing

Tiltak mot mobbing er et viktig område for Regjeringen. Det arbeides med tiltak både overfor barn og unge og for å sette skoler og skoleeiere bedre i stand til å håndtere og forebygge mobbing. Nedenfor omtales noen av tiltakene:

- Satsingen Bedre læringsmiljø (2009-2014) inneholder et omfattende veiledningsmaterieil til bruk for skoleeier og skoler i arbeidet med læringsmiljøet. Materieilet tar for seg sentrale områder som klasseledelse, samarbeid hjem-skole og mobbing. Som del av satsingen har det dessuten blitt utlyst midler til lokale prosjekter for bedre læringsmiljø. 86 skoler har til nå mottatt slik støtte.
- Nytt *Manifest mot mobbing 2011-2014* ble signert av regjeringen og sentrale nasjonale parter 27. januar 2011. Gjennom det nye manifestet legges det vekt på å forankre arbeidet mot mobbing lokalt. Alle ordførere i alle kommuner inviteres til å bli med som manifestparter og forplikte seg til å arbeide mot mobbing. Partene har dessuten blitt enig om at det årlig skal rettes spesielt fokus på områder som er viktige i arbeidet mot mobbing. Første tema er digital mobbing.
- I 2010 og 2011 fører fylkesmennene tilsyn med skolenes psykososiale miljø. Det skal spesielt legges vekt på at avvik som avdekkes av tilsynet skal rettes opp innen rimelig tid.
- Med bakgrunn i bekymringsmeldinger knyttet til *elevenes rettsikkerhet* i mobbesaker er det bestilt en utredning hvor Universitetet i Oslo er leverandør. Utredningen som skal se på behovet for opprettelsen av en elevombudsfunksjon skal være klar sommeren 2011.
- Utdanningsdirektoratet har nylig utarbeidet en *ny veileder* til skolenes arbeid mot mobbing. Veilederen skal sendes alle skoleledere og lærere i landet.

- God *klasseledelse* er en sentral forutsetning for godt arbeid mot mobbing. For de fremtidige lærerne har det nå blitt innført et fag som heter *Pedagogikk og Elevkunnskap*. Her blir det lagt vekt på kompetanse til å ta vare på sosiale forhold og relasjoner og til å bidra til dialog mellom elever.
- Læringsmiljø er et av hovedområdene i den nye rektorutdanningen.
- I 2011 er det satt av midler til å gjennomføre etterutdanning innenfor blant annet klasseledelse. Dette vil gi flere lærere sjansen til å forbedre denne viktige kompetansen.
- Det er allerede satt i gang ulike kampanjer og tiltak som skal forhindre digital mobbing. Utdanningsdirektoratet er en av flere bak kampanjen ”*Du bestemmer*”. Kampanjen retter seg mot digital mobbing og målet er å øke ungdoms kunnskap om personvern og heve deres bevissthet om valg man gjør når man bruker digitale medier. Det er utarbeidet en undervisningspakke for ungdomstrinnet og de eldste barna på barnetrinnet.
- ”*Bruk hue*” er en kampanje som også setter fokus på hvordan digital mobbing kan unngås. Kampanjen er i regi av Medietilsynet og flere andre parter.

Elevmedvirkning

I arbeidet mot mobbing er det helt sentralt at også barn og elever involveres. Dette er ikke et arbeid som gjøres ved skrivebordet, men noe som må foregå til en hver tid i skolen og som eleven må være kjent med. Det er svært viktig at elevene har trygge relasjoner til de voksne ved skolene slik at de kan si fra dersom de opplever eller får vite om mobbing. Elevenes rolle i dette arbeidet er både svært viktig og helt nødvendig, men det er likevel et voksenansvar å sørge for at det til stadighet er fokus på dette og å ta tak i situasjoner som oppstår.

Tiltak mot mobbing i fritidsmiljøene

I arbeidet med Manifest mot mobbing har BLD et særskilt ansvar for innsats mot mobbing i fritidsmiljøene. Våre hovedsamarbeidspartnere er de tre paraplyorganisasjonene Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Unge funksjonshemmede og Ungdom & Fritid (organisasjon for ansatte og brukere av fritidsklubber). Av nyere tiltak kan nevnes:

- I samarbeid med Utdanningsdirektoratet har BLD i 2008 gitt støtte til et diskusjonsopplegg (filmer) om mobbing, som er utarbeidet av Kjetil & Kjartan i samarbeid med relevante fagmiljøer. Filmene passer for barn og ungdom i alderen 11-16 år og er laget som utgangspunkt for samtaler og diskusjon.
- Medietilsynet arrangerte, med støtte fra BLD, en konferanse høsten 2010 om mobbing via digitale medier.
- Ungdom & Fritid arrangerte, med støtte fra BLD, et heldags seminar høsten 2010 for ansatte og tillitsvalgte i fritidssektoren med tema mobbing generelt og digital mobbing spesielt. De hadde også digital mobbing som tema på sin landskonferanse høsten 2010.

Oppfølging av de nye lærerplanene i grunnleggende norsk og morsmål

Den nye læreplanen i grunnleggende norsk er en overgangsplan for minoritetsspråklige som de kan følge inntil de kan så mye norsk at de kan følge den ordinære norskopplæringen. Norske skoler er ikke forpliktet til å følge læreplan for grunnleggende norsk for språklige minoriteter, men kan i stedet velge å gi tilpasset opplæring basert på

ordinær læreplan i norsk til de elevene som trenger ekstra støtte. Det er kommunene selv som velger hvilken av disse løsningene de ønsker. Etter opplæringsloven har elever dessuten rett til morsmålsopplæring inntil kunnskapene i norsk er tilstrekkelige til at de kan følge den ordinære undervisningen. Det er utviklet et kartleggingsverktøy i tilknytning til læreplanene for å kartlegge elevenes norskerferdigheter. Hvordan og i hvilken grad skolene/skoleeierne benytter læreplanen i grunnleggende norsk og læreplan i morsmål for språklige minoriteter evalueres av konsultentselskapet Rambøll. De første resultatene av denne evalueringen ble lagt fram i en rapport i 2009.

En ny delrapport fra Rambøll ble lagt fram i mars 2010. Rambøll peker her på at det er en positiv utvikling når det gjelder bruk og kjennskap til læreplan i grunnleggende norsk. Det samme er ikke tilfelle når det gjelder morsmål. Det er svakere implementering av begge læreplanene i videregående enn i grunnskolen. Skoleeiere, skoleledere og lærere peker på vansker med hensyn til:

- Valgfriheten knyttet til bruken av læreplan i grunnleggende norsk og kartleggingsverktøyet skaper usikkerhet fordi skoleeiere, skoleledere og lærere mener de kjenner lite til planen og kartleggingsverktøyet, og hvordan det kan brukes.
- Læreplan i grunnleggende norsk er en overgangsplan, og det gis ikke vurdering med karakterer etter denne planen. Dette medfører at elever som har kommet sent i skoleløpet, ikke lærer tilstrekkelig norsk til å kunne få opplæring etter ordinær læreplan i norsk, og de får derfor ingen vurdering med karakter som gir grunnlag for inntak i høyere utdanning.
- Skoleeiere, skoleledere og lærere mangler i en del tilfeller kjennskap til lovverk, rettigheter og støttemateriell. Dette skaper vansker mht bruk av læreplanene og kartleggingsverktøyet.
- Flere påpeker at høy grad av desentralisert beslutningstaking er uheldig.

Sluttrapporten fra Rambøll vil komme våren 2011.

KD vil også gjøre oppmerksom på at Utdanningsdirektoratet er bedt om gjennomgang av læreplaner, bl.a. norskplanene – og en skal i den forbindelse se på de ulike norskplanene. Arbeidet med gjennomgangen av norskfaget må ses i sammenheng med oppfølgingen av Østbergutvalgets innstilling. Se avsnittet over om barn som har behov for tidlig støtte og oppfølging i barnehage og skole. Det er planlagt å ferdigstille arbeidet tidstnok til at planene kan tas i bruk fra skoleåret 2013-2014.

8. Spesielle beskyttelsestiltak (artiklene 22, 38, 39 og 40, artikkel 37 b) og d) og artiklene 30 og 32-36)

Flyktningbarn, asylsøkende barn og enslige barn

52. Komiteen anbefaler parten å:
a) foreta en grundig vurdering av hvilke asylsøkende barn som har vært offer for væpnet konflikt, og sørge for rehabilitering og sosial reintegrering av disse barna,
b) oppnevne, så raskt som mulig, verger som kan bistå mindreårige asylsøkere og hjelpe dem med å forstå prosedyrene, og klargjøre vergenes rolle gjennom endringene som det er tatt initiativ til i vergemålslovgivningen,
c) treffe tiltak for å redusere tiden asylsøkere må vente før de får svar på asylsøknaden, |
|---|

d)	sørge for at prosedyrene for å fastslå alderen til asylsøkere blir gjennomført på en måte som er vitenskapelig, sikker, barne- og kjønns sensitiv og rettferdig, og som ikke krenker barnets fysiske integritet,
e)	utvide ansvarsområdet for barnevernet til å omfatte også barn på 15, 16 og 17 år, som planlagt,
f)	sørge for at disse barna blir nøye fulgt opp mens de er i Norge,
g)	forsikre seg om at barn ikke forsvinner og faller i hendene på menneskehandlere og andre som utnytter dem,
h)	etterforske tilfeller der barn er forsvunnet, og prøve å finne barn som blir holdt skjult,
i)	unngå å sende barn tilbake til utrygge steder som de har flyktet fra, og benytte deres opphold i Norge til å utstyre dem med kompetanse og ferdigheter som de vil få behov for når de vender tilbake under mer fredelige forhold,
j)	sørge for at det alltid blir tatt grunnleggende hensyn til barnets beste og barnets tilknytning til Norge når det skal tas en avgjørelse om et barns framtid, og
k)	ta i betraktning komiteens generelle kommentar nr. 6 (2005), om behandling av enslige barn og enslige barn med følge personer utenfor deres opprinnelige hjemland.

Identifisering av barn som har opplevd krigskonflikter

JD: Det foreligger ikke noen spesiell eller lovbestemt prosedyre i Norge med det formål å identifisere sårbare asylsøkere generelt, eller barn som har opplevd krigskonflikter spesielt. Dette påpekes i en nylig avgitt rapport om sårbare asylsøkere i Norge og EU laget av Institutt for samfunnsforskning på oppdrag fra Utlendingsdirektoratet. ("Sårbare asylsøkere i Norge og EU. Identifisering, organisering og håndtering", FoU rapport av Jan-Paul Brekke, Nora Sveaas og Vigdis Vevstad.) I stedet behandles slike tilfeller når de oppdages. Asylsøkere som kommer til Norge kan fanges opp i flere ulike faser og sammenhenger. Helt sentrale her er asylintervjuene, samtalene og registreringen som gjennomføres, selve helseundersøkelsene og fortløpende kontakt med ansatte i mottak og andre, for eksempel fra frivillige organisasjoner.

I henhold til veileder om helsetjenester for asylsøkere blir det i dag gjennomført obligatorisk tuberkulosekontroll og en helseundersøkelse som gir anledning til å gå videre på problemer som reises. Veilederen legger opp til at det skal tilbys legeundersøkelse og oppfølging «Ved akutte tegn på nylig gjennomgått traumatisering eller tortur.» Ved funn av skader eller alvorlige posttraumatiske reaksjoner bør det raskt henvises til spesialisthelsetjenesten.

Dersom saksbehandler under asylintervjuet vurderer at barnet har behov for oppfølging fra helsepersonell, meddeles dette foreldrene eller vergen, og mottaksledere eller helsepersonell der søkeren bor blir kontaktet. Det er utarbeidet intervjurutiner som beskriver hvordan saksbehandler skal varsle videre i systemet dersom vedkommende vurderer at det er behov for oppfølging. Intervjuere har et særlig ansvar for å bistå søkeren til å opplyse saken når søkeren er barn. Intervjuere er særlig oppmerksomme på kjennetegn på menneskehandel, tvangsgifte og kjønnslemlestelse.

Det foregår også identifisering og oppfølging mens barna bor i asylmottak. Mottaksansatte skal kartlegge og utvikle individuelle handlingsplaner for hver enslig mindreårig asylsøker, dette skjer gjennom formelle og uformelle samtaler samt observasjoner der mottaksansatte skal prøve å fange opp særskilte behov hos beboere. Det forventes at man gjennom kartleggingsarbeidet vil kunne identifisere de enslige mindreårige beboerne som har vært utsatt for væpnet konflikt og tilby dem en tilpasset

oppfølging i helsetjenesten. Mottaket skal i så fall melde fra til helsetjenesten om dette, og sørge for at den det gjelder får tilrettelagt oppfølging

Mottaksansatte er videre forpliktet til å sørge for at barnas utviklingsbehov blir sikret. Det innebærer blant annet å legge til rette for samarbeid med helsevesenet når et barn viser adferdssymptomer som kan være tegn på alvorlige traumer slik at barnet blir fulgt opp og får tilrettelagt behandling. Mottakene er også pålagt å melde fra til barnevernet når et barn lider av en alvorlig sykdom eller er skadet og foreldrene ikke sørger for at barnet kommer til undersøkelse og behandling, jf lov om barneverntjenester § 4-10. Barnevernet skal også varsles når et barn har vist alvorlige adferdsvansker, jf barnevernloven § 4-24 og det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadet fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet, jf lov om barneverntjenester § 4-12.”

Oppnevning av og tilgang på verger

JD: Departementet bevilger årlig midler til avlønning av verger for enslige mindreårige i transittfasen, og til rekruttering, kursing og oppfølging av hjelpeverger i et begrenset antall vertskommuner for mottak for enslige mindreårige asylsøkere (både transittmottak og ordinære mottak). Dette har bidratt til at enslige mindreårige asylsøkere får raskere tilgang på verger, og at vergene er bedre kvalifisert for oppdraget. Stortinget har vedtatt ny vergemålslov våren 2010 (ikke i kraft), og departementet arbeider med endringer i utlendingsloven for å sikre en egen representantordning tilpasset enslige mindreårige asylsøkeres behov.

Saksbehandlingstiden for enslige mindreårige asylsøkere

JD: Søknader fra enslige mindreårige asylsøkere prioriteres i alle ledd, fra booking av intervju til klagebehandling. Det er opprettet en barnefaglig enhet som har bidratt til å effektivisere saksbehandlingen og samtidig sikre kvalitet i vedtakene. Videre arbeider UDI nå også med å innføre en ny saksbehandlingsorganisering, den såkalte LEAN – metodikken, som skal redusere saksbehandlingstiden.

Prosedurene for aldersfastsettelse

Dersom det er tvil om alderen til et barn gjennomføres aldersundersøkelser med røntgen av tenner og håndrot som så vurderes av kompetent helsepersonell. Undersøkelsene er et viktig og nødvendig verktøy for utlendingsforvaltningens arbeid og anses ikke å krenke barns integritet. Undersøkelsene gir ikke nøyaktige svar på en persons alder men anslår en sannsynlig alder, gitt en feilmargin som kommer søkeren til gode. Det tas høyde for de feilmarginene som dagens metoder innebærer. Resultatene fra undersøkelsene skal benyttes om et av flere momenter i en helhetsvurdering. Andre momenter som inngår i helhetsvurderingen er opplysninger fra søkeren i saken, søkers troverdighet, identitetsdokumenter, intervjuers, mottaksansatte og vergers inntrykk av alder. Utlendingsmyndighetene fastsetter deretter identitet, herunder alder, i vedtaket om søknad om beskyttelse.

Omsorgsansvaret for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år

BLD: Omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år ligger hos utlendingsmyndighetene. Regjeringen har i sin tiltredelseserklæring uttrykt at ressursituasjonen i barnevernet ikke gjør det mulig å overføre omsorgsansvaret for

enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 til barnevernet i inneværende fireårsperiode.

Oppfølging av enslige mindreårige asylsøkere

JD: I norsk forvaltning er det et sentralt prinsipp at en offentlig sektormyndighet har ansvaret for å sørge for et likeverdig tilbud på sitt område. Tilbudet til asylsøkere i Norge følger dette prinsippet, noe som innebærer at tilbud og tiltak for asylsøkere skal integreres i det ordinære tjenestetilbudet, og ikke komme på siden av dette. Dette gjelder viktige områder som helse, skole og barnevern, og er i noen tilfeller lovregulert, som i opplæringsloven, kommunehelsesloven, barnevernsloven og vergemålsloven.

Utlendingsmyndighetene har ansvar for å sikre bolig og underhold til alle asylsøkere i Norge i henhold til utlendingsloven, inkludert til enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Videre har utlendingsmyndighetene omsorgsansvaret for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år. Det daglige omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere er delegert fra UDI til mottaksansatte. Mottakene er pålagt å gi alle beboerne tilbud om leksehjelp, følge opp at de får det skoletilbudet de har krav på og ha oversikt over hvor alle befinner seg, og hvem som besøker dem. Mottaket skal videre involvere seg i ungdommenes deltakelse i lokalmiljøet, ha et godt samarbeid med hjelpevergene, barnevernet, og andre sektormyndigheter. Alle enslige mindreårige asylsøkere skal gjennomgå en individuell kartlegging og få laget en tiltaksplan sammen med ansatte i mottaket med barnefaglig kompetanse. Målsettingen med individuell kartlegging i mottak er at tiltaksplanen skal sørge for tilpasset omsorg både i mottak og videre når beboer flytter ut av mottak.

BLD: Lov om barneverntjenester gjelder alle barn i Norge, også asylsøkere. For å presisere dette ansvaret, sendte Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i desember 2010 ut et rundskriv til landets kommuner, mottak og omsorgssentre. Her understrekes barnevernets ansvar for enslige mindreårige og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner.

Barn som forsvinner fra mottak

JD: Opphold i asylmottak er frivillig for alle asylsøkere, også for enslige mindreårige. Mottaksansatte kan derfor ikke holde tilbake personer som ønsker å forlate mottaket. Utlendingsmyndighetene tar det alvorlig når barn, spesielt de som kommer alene til Norge, forsvinner fra mottak eller omsorgssentre, uten at ny adresse oppgis. For å forebygge at enslige mindreårige forsvinner fra mottak, er det utarbeidet praktiske rutiner for de mottaksansatte. Blant annet skal de flere ganger i døgnet sjekke at beboerne oppholder seg på mottaket og det skal lages klare avtaler før en enslig mindreårig innvilges permisjon.

Dersom det oppdages at en beboer ikke lenger oppholder seg ved mottaket eller ikke kommer til rette etter en permisjon, meldes barnet savnet til nærmeste politimyndighet. Lokalt barnevern, den enslige mindreåriges verge og UDI får også beskjed om forsvinningen. Mottakene skal melde enslige mindreårige asylsøkere savnet til nærmeste politimyndighet senest innen 24 timer etter at vedkommende er savnet fra mottaket.

Selv om det antas at de aller fleste asylsøkere forlater mottakene frivillig, kan det ikke utelukkes at noen mindreårige blir utsatt for noe kriminelt, og at noen kan være involvert i organisert kriminalitet eller bli utsatt for menneskehandel. Det er derfor i samarbeid med både politi og barnevern utviklet detaljerte rutiner for hvordan slike saker skal følges opp. Politiet vurderer i hvert enkelt tilfelle om det bør sendes ut en etterlysning eller om det bør iverksettes etterforskning, og eventuelt sendes ut en etterlysning av den enslige mindreårige. Det vises til politiets ansvar etter politiloven § 27 for å koordinere og lede redningsinnsats som også omfatter søk etter savnede personer. For øvrig følges politiets rutiner og retningslinjer for savnede personer. Se særlig Riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 (Påtalemyndighetenes ansvar), ”Saknetmeldiger – etterforskning” og rundskriv 3/1999 ”Etterforskning”. Det fremgår i rundskrivet at den ettersøkte skal registreres som etterlyst i Schengens Informasjonssystem (SIS), og det gir føringer om hvilken informasjon det er viktig å innhente i forbindelse med forsvinningen. Politiet skal i den videre saksbehandlingen/etterforskningen forholde seg til det mottaket eller omsorgssenteret som har meldt den mindreårige savnet og til den mindreåriges hjelpeverge og advokat.

Tilbakesending av barn til krigs- og konfliktrammede land

JD: Departementet arbeider med å opprette omsorgstilbud i enslige mindreåriges opprinnelsesland, i første rekke Afghanistan og Irak. Målgruppen for dette tiltaket er ungdom i alderen 16-17 år, som utlendingsmyndighetene etter en individuell vurdering av den enkelte sak, finner ikke har behov for internasjonal beskyttelse i henhold til flyktningkonvensjonen og norsk utlendingslovgivning, og hvor grunnlaget for opphold vil være mangel på forsvarlig omsorg i hjemlandet. Tilbudet som skal gis vil bestå av innkvartering, omsorg og utdanningsmuligheter. Formålet er å sørge for at de unge får en ny start i sitt hjemland og blir i stand til å klare seg selv. Det vil også bli gitt tilbud om assistanse til å fortsette arbeidet med oppsporing av familie.

Hvorvidt retur til familie eller et omsorgstilbud er forsvarlig for den enkelte mindreårige vil bli avgjort gjennom en individuell vurdering hvor barnets beste vil være et grunnleggende hensyn. Også sikkerhetssituasjonen i området inngår i vurderingen av om retur anses forsvarlig. Det foretas løpende vurderinger av sikkerhetssituasjonen i alle land det er aktuelt å sende personer med avslag på søknad om beskyttelse tilbake til. Med hensyn til Afghanistan har Norge blitt enig med UNHCR om premisser og prosedyre for retur av enslige mindreårige. Dette utgjør et viktig rammeverk for vurderingen av hvorvidt retur er forsvarlig i den enkelte sak.

Retten til utdanning under oppholdet i Norge

KD: Regjeringen vurderer spørsmålet om rett til grunnskoleopplæring for ungdom over opplæringspliktig alder (vanligvis 16 år) og rett til videregående opplæring for ungdom under 18 år som søker asyl eller opphold på annet grunnlag.

Vurdering av barnets beste og tilknytning til Norge

JD: Det er innført lovbestemmelser som uttrykkelig fastsetter at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, og at terskelen for å gi oppholdstillatelse til barn er lavere enn for voksne. Videre er det i forskrift fastsatt at barns tilknytning skal tillegges særlig vekt ved vurderingen av om det kan gis oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Det ble i

forbindelse med utarbeiding av ny lov og forskrift ikke ansett ønskelig med en fast tidsangivelse for når tilknytningskravet skal anses oppfylt.

Bortføring, salg og handel med barn

Anbefaling 54

54. Komiteen anbefaler parten å:
a) evaluere handlingsplanen som ble avsluttet i 2009, og bruke erfaringene til å utarbeide en ny handlingsplan,
b) sette fokus på barn som er offer for menneskehandel, og bevilge de nødvendige menneskelige og økonomiske ressurser til de enheter som har som oppgave å bekjempe denne forbrytelsen,
c) utvikle og iverksette tiltak for systematisk å identifisere offer for menneskehandel, håndheve lovene som kriminaliserer bortføring, salg og handel med mennesker, og forsikre seg om at ofre blir behandlet på kompetent vis.

Evaluering av handlingsplanen mot menneskehandel

JD: Berørte departementer har levert statusrapport om innsatsen mot menneskehandel. Uavhengige evalueringer er foretatt av virksomheten til Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM), samt om hvorvidt vår refleksjonsperiode for ofre fungerer etter hensikten. En ny handlingsplan mot menneskehandel ble lansert i desember 2010. Den inneholder et eget kapittel om barn.

Ressurser til arbeidet mot menneskehandel

Flere politidistrikt har etablert egne grupper/prosjekter mot menneskehandel. De enkelte politidistrikter avgjør hvilke ressurser som kan avsettes til innsatsen mot menneskehandel. KOM er besluttet videreført som permanent ordning. KOM har som oppgave å samordne og styrke innsatsen med å identifisere og bistå ofre for menneskehandel. KOM utarbeider statistikk som viser antall identifiserte ofre, og har utviklet informasjonsmateriale til bruk i identifiseringsprosessen, herunder indikatorliste knyttet til barn.

Tiltakene i ny handlingsplan mot menneskehandel

BLD: Blant tiltakene i den nye handlingsplanen mot menneskehandel kan nevnes:

- Sikre bedre oppfølging av enslige mindreårige asylsøkere og mindreårige uten tilknytning til Norge som påtreffes i kriminelle-/rusmiljøer. (Tiltak 24)
- Fortsette innsatsen for å forebygge og oppklare at barn forsvinner fra barnevernets omsorgssenter eller asylmottak. (Tiltak 25)
- Videreutvikle omsorgstilbudet for barn utsatt for menneskehandel. (Tiltak 26)
- Delta aktivt i det regionale og internasjonale arbeidet for å beskytte barn mot menneskehandel. (Tiltak 27)
- Innhente forskningsbasert kunnskap om mindreårige ofre for menneskehandel. (Tiltak 28)

Seksuell utnytting og seksuelle overgrep

Anbefaling 56:

56. **Komiteen anbefaler parten å:**
- a) **fortsette å føre en hensiktsmessig politikk og iverksette egnede programmer for forebygging av seksuelle overgrep, rehabilitering og sosial reintegrering av barn som har vært offer for seksuelle overgrep, i samsvar med erklæringene og handlingsplanene og det globale engasjementet som ble vedtatt på verdenskongressene mot seksuell utnytting av barn i 1996, 2001 og 2008, og sluttdokumentene fra andre internasjonale konferanser om dette problemet,**
 - b) **opprette flere barnehus i alle fylker, og gi disse det de trenger av menneskelige og økonomiske ressurser,**
 - c) **sørge for at barn som er blitt utnyttet og utsatt for overgrep får hjelp så snart som mulig,**
 - d) **sørge for at kunnskap om seksuell utnytting og seksuelle overgrep blir en integrert del av utdanningen for fagpersoner som arbeider med barn og for å beskytte barn, og**
 - e) **sette fortgang i etterforskningen av seksuelle overgrep, i samsvar med den lovfestede 14-dagersfristen.**

Programmer for forebygging av seksuelle overgrep

BLD: Som nevnt under tilbakemeldingen om anbefaling 31, er det utfordringer knyttet til å utvikle og ta i bruk mer effektive forebyggingstiltak mot blant annet seksuelle overgrep. Det finnes en del opplæringsmateriell om temaet til bruk i for eksempel frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og skoler. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, publiserte i 2010 en kunnskapsoversikt om forebygging av fysiske og seksuelle overgrep mot barn. Kunnskapsstatusen konkluderer med at forebyggingsprogrammer som brukes i ulike land ikke kan dokumentere gjennom forskning at programmene bidrar til å redusere omfanget av seksuelle overgrep.

Forebygging av internettrelaterte overgrep

JD: Satsingen for å forebygge internettrelaterte overgrep mot barn blir videreført også i 2011. Som et ledd i dette arbeidet «patuljerer» politiet på nettet (også kalt «politistasjon på nett») og kartlegger og følger opp lovbrudd som relaterer seg til seksuelle overgrep.

Etter nordisk justisministermøte i 2008 initierte justisministeren et arbeid for å få etablert en felles nordisk database der bilder av barn som har vært utsatt for overgrep og vold legges inn. Formålet er å identifisere ofrene og yte hjelp, men også å samle informasjon for å starte straffesak mot overgriper.

Justis- og politidepartementet har på nordisk plan tatt initiativ til å styrke vernet av barn og unge med sikte på å hindre at de utsettes for internettrelaterte overgrep. Det nordiske politisamarbeidet er styrket ved at Danmark, Finland, Norge og Sverige har gjennomført en felles nordisk aksjon, rettet mot personer som via Internett deler bilder og film som viser seksuelle overgrep mot barn.

Det nordiske samarbeidet skal omfatte etablering av tekniske løsninger og ordninger som gjør det mulig for brukerne å gi tips om overgrep mot barn direkte fra Internett («Rød knapp»).

Regjeringen har tidligere bidratt økonomisk til Interpols arbeid for å forebygge og bekjempe seksuelle overgrep mot barn, samt bidra til å identifisere barn som har vært

utsatt for slike overgrep, med sikte på at de kan få hjelp. Dette har gitt norsk politi tilgang til en database som inneholder store mengder bilder av ofre for overgrep, noe som gjør politiets arbeid enklere.

Straffeskjerpelse

JD: I ny straffelov kapittel 26 om seksuallovbrudd er det gjort viktige endringer for å styrke barns beskyttelse mot overgrep og for å heve straffenivået for alvorlige seksuallovbrudd. I henhold til ny § 299 skal all seksuell omgang og de mest kvalifiserte seksuelle handlingene med barn under 14 år anses som voldtekt, uavhengig av hvordan den seksuelle omgangen eller handlingen er oppnådd. Videre er det vedtatt å heve minstestrafen for voldtekt til samleie til fengsel i tre år, jf. ny § 300, en økning på ett år i forhold til straffeloven 1902. Strafferammen ved slike lovbrudd er dessuten utvidet fra 10 til 15 år. Generelt legges det opp til en heving av straffenivået gjennom retningslinjer om normalstraff i saker om seksuelle overgrep mot barn. Det skal også skje en skjerpelse av straffenivået ved seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, og her er dessuten strafferammen utvidet fra 5 til 6 år, jf. § 302. Sistnevnte straffeskjerpelse, samt minstestrafen, er også endret i gjeldende straffelov 1902, jf. lov 25. juni 2010 nr. 46.

Hjelp til barn som er utsatt for overgrep - opprettelse av barnehus

JD/HOD: Det er opprettet sju barnehus som gir et landsdekkende tilbud til barn som har vært utsatt for vold, mishandling og seksuelle overgrep, eller har opplevd å være vitne til vold i nære relasjoner. Videre planlegges det opprettelse på sikt av barnehus i Ålesund. Barnehusene er dimensjonert for å kunne behandle saker og henvendelser som mottas. Barnehusene skal bidra til å styrke samarbeidet mellom de involverte faginstansene og dermed sikre best mulig ivaretagelse av barnet og behandling av saken. Dommeravhør, medisinsk undersøkelse og behandlingstilbud tilbys samlet. Den nærmere utforming og organisering av barnehusene utarbeides regionalt/lokalt i samarbeid med berørte instanser. Barnehusene er samfinansiert av BLD, HOD og JD. De Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging har et særlig ansvar for å bygge opp kompetanse på området og formidle kunnskap til tjenesteapparatet.

Barnehusene tilbyr inntil 15 timers korttidsterapi, i tillegg til rådgivning, konsultasjon og veiledning til barn og pårørende. Dersom barnet ikke ønsker slik terapi med en gang, kan dette også tilrettelegges.

Utdanning for fagpersoner som arbeider med barn

KD: Barnekomitéen ber parten sørge for at kunnskap om seksuell utnyttning og seksuelle overgrep blir en integrert del av utdanningen for fagpersoner som arbeider med barn. Det er ikke gjort særskilt oppfølging på dette punktet, da departementet anser at kravet er tilstrekkelig ivare tatt i rammeplanene. I den nye Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene står det at kandidaten skal ha kunnskap om barns og unges oppvekstmiljø, likestilling og identitetsarbeid, og om barn i vanskelige situasjoner og barns rettigheter i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv.

Felles innholdsdel skal bidra til at studentene tilegner seg nødvendig kunnskap og forståelse innen en felles referanseramme for yrkesutøvelse i helse- og sosialtjenesten.

Gjennom studiet skal studentene utvikle et helhetlig syn på mennesket, vise respekt for menneskets integritet og rettigheter og ivareta brukernes autonomi og rett til medbestemmelse.

Det er som tidligere nevnt ikke anledning til å gripe mer direkte inn i innholdet i de ulike utdanningene. Rammeplanene skal dessuten være en kort og overordnet forskrift som ikke skal ha detaljbestemmelser om faglig innhold.

Etterforskning av seksuelle overgrep mot barn

JD: Etterforskning av seksuelle overgrep er prioritert fra politiets og påtalemyndighetens side. Politiet bruker gjennomsnittlig kortere tid nå enn tidligere på å avhøre barna og ferdigstille sakene. Det kan av ulike grunner forekomme avvik fra fastsatt frist fra dommeravhør. Det arbeides med å få redusert antall avvik. KRIPOS har utviklet en elektronisk veileder for etterforskning av voldtektssaker, og samarbeider med Riksadvokaten og Politidirektoratet om et program for å øke politietterforskeres kunnskap om seksuelt misbruk og etterforskning. Alle voldtektssaker angående barn skal umiddelbart rapporteres til voldtektsenheten i KRIPOS, som skal tilby assistanse og legge til rette for utveksling av informasjon mellom politidistriktene. En arbeidsgruppe etablert av Riksadvokaten og Politidirektoratet leverte en rapport 10. desember 2009, hvor politietterforskningen i saker om seksuelt misbruk ble evaluert og forslag til forbedringer fremmet. Arbeidsgruppen foreslo blant annet at politiet fikk kompetanse til å foreta innledende avhør (audio og video) for å hindre forsinkelser.

Behandling av barn som er i konflikt med loven

Anbefaling 58:

58. Komiteen ber innstendig parten om å sørge for at standardene for behandling av mindreårige lovovertridere blir fulgt opp i sin helhet, særlig artikkel 37 bokstav b) og artiklene 40 og 39 i konvensjonen, samt FNs minstestandarder for håndtering av ungdomskriminalitet ("Beijing-reglene"), FNs retningslinjer for forebygging av ungdomskriminalitet ("Riyadh-retningslinjene") og FNs regler for beskyttelse av mindreårige som er fratatt friheten ("Havanna-reglene"). Komiteen anbefaler spesielt at parten, i samsvar med komiteens generelle kommentar nr. 10, om rettighetene til barn som er i konflikt med loven (CRC/C/GC/10, 2007):

- a) forsikrer seg om at barn bare blir holdt internert som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom, og reduserer antallet barn som sitter i fengsel, gjennom aktiv bruk av alternative tiltak overfor mindreårige lovovertridere, når dette er hensiktsmessig,
- b) sørger for at fengsling, når denne løsningen blir valgt, skjer i samsvar med lov og rett og uten at barnets rettigheter, slik disse framgår av konvensjonen, blir krenket,
- c) forsikrer seg om at mindreårige blir holdt atskilt fra voksne innsatte, både ved varetektfengsling før saken kommer opp, og ved soning av idømt fengselsstraff,
- d) treffer de nødvendige tiltak for å sikre at personer som arbeider med barn i rettssystemet, dommere i ungdomsdomstoler, fengselsbetjening, tilsynsførere etc. får behørig opplæring,
- e) aktivt bruker tiden mindreårige tilbringer i fengsel til rehabilitering og utdanning, herunder yrkesopplæring,
- f) sørger for at alle barn som begår lovbrudd før de er fylt 15 år, blir behandlet av sivile eller administrative myndigheter i samsvar med barnekonvensjonen og internasjonale standarder, og særlig at de har tilgang til alternative tiltak.

Fengselsstraff overfor unge lovbrytere

JD: Gjeldende straffelov 1902 har ingen generell bestemmelse om at en bare i begrenset utstrekning kan gjøre bruk av fengselsstraff overfor unge lovbrytere. Det følger imidlertid av rettspraksis at lav alder tillegges vekt i formildende retning både av påtalemyndigheten og av domstolen.

Den nye straffeloven av 2005 lovfester at barn kun kan idømmes fengsel når det er "særlig påkrevd", jf. § 33. Bestemmelsen er ennå ikke trådt i kraft, men gir likevel uttrykk for lovgiverviljen, noe Høyesterett også har valgt å legge vekt på, jf. Rt. 2007 s. 252. Førstvoterende uttalte at bestemmelsen gir et oppdatert uttrykk for lovgivers syn, som bør ha betydning allerede før loven trer i kraft.

Bruk av alternative straffereaksjoner for barn er den senere tid drøftet i flere Høyesterettsavgjørelser. Det kan i den sammenheng nevnes at det har vært en utvikling i retning av økt bruk av samfunnsstraff, også ved alvorlige lovbrudd.

Etter gjeldende rett er maksimumsstraffen også for mindreårige 20 års fengsel. I praksis benyttes imidlertid ikke fengselsstraffer av en slik lengde. Straffeloven av 2005 senker maksimumsstraffen til 15 år der barn har begått lovbrudd, jf. § 33. Det er videre i forarbeidene lagt til grunn at barnekonvensjonens bestemmelser om hensynet til barnets beste, og at fengsel skal anvendes for kortest mulig tidsrom, vil sette begrensninger for hvor lang fengselsstraff som skal idømmes. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at 115 ungdommer mellom 15-17 år ble dømt til ubetinget fengsel i 2009. Et flertall av lovbrøyttere mellom 15 og 17 år som idømmes ubetinget fengsel, får straff på under 90 dager. I 2009 var det i 66 av 115 dommer på ubetinget fengsel mot barn idømt fengsel i 90 dager eller mindre.

I forbindelse med oppfølgingen av NOU: 2008 nr. 15 "Barn og straff" vurderes lovendringer knyttet til alternative straffereaksjoner for barn under 18 år. Formålet er å sikre en helhetlig bekjempelse av barne- og ungdomskriminaliteten gjennom individrettet og samordnet forebygging, reaksjon og oppfølging. Regjeringen tar sikte på å fremme en lovproposisjon våren 2011.

Noen barn og unge utviser i tidlig alder omfattende og alvorlig kriminell atferd. Oppfølgingen av disse ungdommene ligger i hovedsak under justissektoren. For å hjelpe barna ut av en kriminell virksomhet kreves det et tett tverretatlig samarbeid under hele straffesakens gang, fra politiets eller andres varsel til barnevernet, fram til oppfølging etter endt soning. Barnevernet vil kunne bistå politi og kriminalomsorg når barnet er i en svært sårbar situasjon og har behov for nødvendig hjelp og omsorg etter barnevernloven. Barnevernet har også et ansvar for å følge opp barna etter endt straffegjennomføring, såfremt vilkår for tiltak etter barnevernloven er oppfylt.

Fengsling av barn i samsvar med lov og rett

JD: Når fengsling av barn er nødvendig, skjer den i samsvar med lov og rett. Det følger av Grunnloven § 99 at enhver frihetsberøvelse må ha hjemmel i lov. Grunnloven § 97 slår fast at ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Av bestemmelsen følger at domstolene har enekompetanse til å idømme straff, og at en straffedom bare kan avsies med grunnlag i lov.

For å gi barna i fengsel et best mulig tilbud samarbeider justissektoren, helsesektoren, opplæringsetaten og barnevernet for å finne best mulige tiltak for barna under og etter oppholdet. Blant annet skal det tilrettelegges for god og samordnet oppfølging etter løslatelse og barna vurderes for overføring til alternativ straffegjennomføring.

Når det gjelder pkt c) og anbefalingen om at mindreårige blir holdt atskilt fra voksne ved varetektsfengsling og soning, vises til svaret som er gitt til punkt 7.

Opplæring av personer som arbeider med barn i rettssystemet

JD: Undervisning i FNs Barnekonvensjon inngår i faget strafferett på bachelorutdanningen ved Politihøgskolen. I pensumsboken "Innføring i straffeprosess" omtales artiklene 37 og 40 særskilt. For påtalejuristene inngår barnerettighetene som en del av pensum i menneskerettigheter under det juridiske studium.

Det er få straffesaker i Norge med tiltalte under 18 år, og det er ikke egne kurs for dommere eller forsvarere som bare gjelder slike saker. Nye dommere skal imidlertid gjennom startkurs for dommere, hvor det gis opplæring i straffereaksjoner som også kommer inn på virkningen av disse på unge lovbytere. De fleste dommere behandler jevnlig barnefordelingssaker (samvær og daglig omsorg), og for denne sakstypen tilbys det kurs som bidrar til dommers innsikt i barns behov og i hvordan de opplever rettssystemet.

Det arrangeres også jevnlig kurs rettet mot advokater med fokus på barns rettigheter i barnefordelings- og barnevernssaker, som vil kunne gi en kompetanse om barns behov og rettigheter som også vil være viktig i straffesaker som involverer barn.

Det er ingen spesialopplæring for de som arbeider med barn i fengsel. Menneskerettighetsopplæring utgjør imidlertid en integrert del av den 2-årige fengselsbetjentutdanningen (som for øvrig er en av de mest omfattende fengselsbetjentutdanningene i verden), og inngår i pensum i fagene jus og etikk både første og andre år. Etikk er også et eget emne i det nylig initierte etterutdanningsprogrammet for fengselsbetjenter.

Opplæring av unge innsatte

JD: Formålet med, og rettigheter til opplæring under straffegjennomføringen fremgår av den alminnelige lovgivning om opplæring, jfr. Opplæringsloven. Unge innsatte med mangelfull utdanning skal særlig motiveres for, og stimuleres til deltakelse i opplæringstilbudene i fengselet, og til å motta veiledning når det gjelder videre utdanning. Fengselet skal samarbeide med skolen for å avdekke behov for opplæring, og bidra til at opplæringstilbudet utvikles i forhold til innsattes behov (jfr. Straffegjennomføringsloven § 18 Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, med tilhørende retningslinjer).

Kriminalomsorgen kan også gi innsatte anledning til å delta i opplæring utenfor fengselet dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler i mot det, og det ikke er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen av straffen (jfr. Straffegjennomføringsloven § 20 Frigang).

Alternative tiltak for barn som begår lovbrudd

BLD: Barnvernloven gir adgang til å sette i verk tiltak for barn som har vist alvorlige atferdsvansker, blant annet ved alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Et slikt tiltak skal være

motivert ut fra barnets behov for hjelp, og være til barnets beste. Det er viktig å ta i bruk familie- og nærmiljøbaserte tiltak og metoder og komme inn og forebygge utvikling av alvorlige atferdsvansker. Det er utviklet følgende tiltak og metoder i regi av barnevernet for barn og unge med alvorlige atferdsvansker:

Aggression Replacement Training (ART) er en strukturert metode for påvirkning av holdninger, trening i sinnekontroll og læring av sosiale ferdigheter som har vist seg hensiktsmessig for denne målgruppen i institusjonssetting.

Parent Management Training Oregon (PMTO) retter seg mot barn i alderen 3 til 12 år med atferdsvansker og familier hvor det finnes et gjensidig negativt samhandlingsmønster mellom foreldre og barn.

Multisystemisk terapi (MST) retter seg mot familier med ungdom i alderen 12 til 17 år med alvorlige atferdsvansker. Det er en intensiv behandling med familien og nærmiljøet som ungdommens og terapeutens viktigste støttespillere.

Funksjonell familieterapi (FFT) retter seg mot familien til ungdom i alderen 11-18 år som er karakterisert av å være kriminelle/antisosiale, fra medium til høyrisiko og lovovertredere i nedre risikoområde.

Behandlingsfosterhjem – Multi Treatment Foster Care (MTFC) er en fosterhjembasert behandlingsmetode for ungdommer i alderen 12 – 17 år med alvorlige atferdsproblemer.

MultifunC. Internasjonal forskning har vist at det er mulig å oppnå gode resultater med hensyn til endring av unges atferd også gjennom institusjonsbehandling. Det er derfor utviklet en helt ny modell for institusjonsbehandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker. Den nye modellen MultifunC, er en kombinasjon av institusjonsbehandling og nærmiljøbaserte tiltak.

Beskyttelse av personer som er vitne til eller offer for forbrytelser

59. Komiteen anbefaler også parten å sørge for, gjennom egnede lovbestemmelser og forskrifter, at alle barn som er vitne til og/eller offer for forbrytelser, f.eks. barn som er offer for overgrep, vold i hjemmet, seksuell og økonomisk utnyttning, bortføring eller menneskehandel, og barn som er vitne til slike forbrytelser, blir gitt den beskyttelse som konvensjonen krever, og at parten fullt ut tar hensyn til FNs retningslinjer for behandling av saker der barn er involvert som offer for eller vitne til forbrytelser (vedlegg til FNs økonomiske og sosiale råds resolusjon 2005/20 av 22. juli 2005).

Beskyttelse av barn som er vitne til eller offer for forbrytelser

JD: Voldsoffererstatningsloven ble nylig endret slik at barn har krav på erstatning dersom det har opplevd vold mot en nærstående person, og dette er egnet til å skade barnets trygghet og tillit. Videre har Høyesterett i dom 25. august 2010 slått fast at straffeloven § 219 om familievold også verner barn som overværer vold og annen mishandling av sine aller nærmeste. Forholdet ble ansett å gå inn under straffeloven § 219 første ledd både slik bestemmelsen lød på domstidspunktet ("på annen måte krenke") og slik den lød før 1. januar 2006 ("anden lignende Adfærd"). Det ble stadfestet oppreisning på kr 70.000 til moren og kr 90.000 til datteren.

Jf også kommentar til anbefaling 31 ovenfor.

Om seksuelle overgrep: JD: Se kommentar til merknad 56 a ovenfor.

Barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkningsgrupper

61. **Komiteen anbefaler parten å gjøre sitt ytterste for å sikre at barn med etnisk minoritetsbakgrunn og barn fra urbefolkningsgrupper har samme tilgang til alle rettigheter som andre barn, herunder tilgang til velferd, helsetjenester og skoler, og at de blir beskyttet mot fordommer, vold og stigmatisering.**

BLD: Det forutsettes at barn som tilhører minoritetsgrupper eller urbefolkningsgrupper har tilgang til samme rettigheter som andre barn i følge lovverket. Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering retter innsatsen mot viktige områder for barn og unge som skole/utdanning, boligmarkedet og tilgang til utesteder.

Videre har Regjeringen valgt å rette innsatsen i denne planen mot følgende offentlige sektorer/etater: barnevernet, familievernet, helse- og omsorgssektoren, justissektoren og toll- og avgiftsetaten. De utvalgte sektorene både har og må ha en bevissthet omkring arbeidet for å fremme likestilling og hindre diskriminering nettopp fordi de har stor kontaktflate med personer med minoritetsbakgrunn. Se for øvrig svar under merknad 20.

BUA: Når det gjelder barnevernets hjelp til etniske minoriteter, se omtale av videreutdanningen ”Barnevern i et minoritetsperspektiv” og mentorordningen ”Nattergalen” under anbefaling 37.

9. Ratifisering av internasjonale avtaler

62. **Komiteen anbefaler at parten vurderer å ratifisere internasjonale menneskerettighetsdokumenter som også er relevante for gjennomføringen av barns rettigheter, og som Norge ennå ikke er part i, nærmere bestemt Den internasjonale konvensjon om vern av rettighetene til alle arbeidsinnvandrere og deres familier, Konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, Den internasjonale konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning og den frivillige tilleggsprotokollen til Den internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.**

Den internasjonale konvensjon om vern av rettighetene til alle arbeidsinnvandrere og deres familier

AD: Norge har ratifisert alle de sentrale menneskerettighetskonvensjonene og ILOs kjernekonvensjoner angående arbeideres rettigheter. Disse gjelder også utenlandske statsborgere som oppholder seg i Norge. Norge besluttet ikke å ratifisere Den internasjonale konvensjon om vern av rettighetene til alle arbeidsinnvandrere og deres familier i 2002. Konvensjonens ordlyd ble vurdert å være så vag og upresis på en rekke punkter, at det ville være for vanskelig å avklare hvilke konsekvenser og forpliktelser en ratifikasjon ville innebære. Norge gir høy prioritet til arbeidet med å bedre

arbeidslivsstandarder generelt, noe som også er av stor betydning for arbeidsinnvandreres rettigheter.

Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne,

BLD: Norge var blant de første til å signere konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Regjeringen har ikke tatt endelig stilling til spørsmålet om ratifisering av konvensjonen. Etter at Norge signerte FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne i 2007, ble det klart at vergemålslovgivningen var i strid med konvensjonens bestemmelse om rettslig handleevne i art. 12. Ny vergemålslovgivning ble vedtatt av Stortinget i 2010, og trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. I statsbudsjettet for 2011 er det bevilget midler til Justisdepartementets arbeid med å forberede den omorganiseringen av vergemålsmyndigheten som er nødvendig for at vergemålsloven skal kunne settes i kraft. Det er imidlertid uavklart når omorganiseringen kan gjennomføres. Videre går berørte departement nå gjennom konvensjonen for å vurdere om det gjenstår andre ikke-avklarte forhold mellom konvensjonen og norsk rettstilstand.

Den internasjonale konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning

JD: I forbindelse med UPR-prosessen ble følgende rekommendasjon gitt, og akseptert av, Norge: "*Consider the possibility of signing and/or ratifying (Argentina)/consider (Chile); ratifying (Chile, Mexico) the International Convention for the Protection of all Persons from Enforced Disappearance (CED) "*.

Tilleggsprotokollen til den internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

UD: Norge har ikke tatt stilling til hvorvidt tilleggsprotokollen til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter skal ratifiseres. Regjeringen har besluttet å innhente en ekstern analyse for å belyse mulige konsekvenser av en eventuelle norsk ratifikasjon av tilleggsprotokollen. Utredningen vil foreligge innen 1. juli 2011.

10. Oppfølging og spredning

<p>63. Komiteen anbefaler parten å treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at de foreliggende anbefalingene blir fulgt opp i sin helhet, bl.a. gjennom å formidle dem til nasjonalforsamlingen (Stortinget), relevante departementer og Høyesterett, og til lokale myndigheter, når dette er relevant, for behørig vurdering og videre oppfølging.</p>
--

BLD: Ansvarlige departementer har etablert et kontaktforum for oppfølging av barnekonvensjonen. Barnekomitéens anbefalinger er formidlet til de berørte departementer, og disse har foretatt en systematisk gjennomgang av anbefalingene. Resultatene av denne gjennomgangen foreligger i denne rapporten. Statlige myndigheter har hatt dialog med frivillige organisasjoner og Barneombudet om oppfølgingen av barnekomitéens merknader, der organisasjonene har kommet med sine synspunkter.

64. Komiteen anbefaler videre at partens fjerde periodiske rapport og de skriftlige svarene til komiteen, samt de relaterte anbefalinger (avsluttende merknader), blir gjort allment tilgjengelig på landets språk, herunder (men ikke bare) gjennom Internett til hele befolkningen, til sivilsamfunnsorganisasjoner, ungdomsorganisasjoner, profesjonsgrupper og barn, for å skape debatt og bevissthet om konvensjonen, om gjennomføringen av den og om tilsynet med gjennomføringen.

BLD: Et informasjonshefte med komitéens avsluttende merknader oversatt til norsk og svarene som ble sendt fra norske myndigheter forut for eksaminasjonen er trykket og spredt til landets kommuner, statlige myndigheter, organisasjoner, stortinget og andre aktuelle mottakere. Det vil også bli laget en barnevennlig versjon av komitéens anbefalinger som skal spres blant barn og unge. Hensikten er at barn skal delta i diskusjonen om hvordan barn i Norge skal få det bedre.